

37
#4

2798

J. 56
1. 74

37/
#4

3820

VÄIKELOOMAKASVATUS.

Sea, lamba ja tulgõõmade kasvatus kuulub siia.

Sea kasvatus.

Siia kuulub mitteräetsejate, peaaegu kaabjaliste imetajate selgrooliste hulka. Siin on kaks sugukonda.

1) Suidae ja 2) Hippopotamidae (Jõehobused)

Sea tunnused: pööryraku kujuline, nina krõmpsunud kärraga. Hästi arenenud kihvad. Ülemine lõug pikem, hambaid 44

$$\begin{array}{r} 7 \ 1 \ 5 \ 3 \ 1 \ 7 \\ \hline 7 \ 1 \ 5 \ 3 \ 1 \ 7 \end{array} = 44$$

Kõigil sigadel pole niipalju hambaid, ehel paks nahk harjastega. Jalad 4 varbaga (ka vähema arvuga tuleb ette) Keharaskus 3. ja 4. sõrmel, s.o. 2-heel varbal. Lähuvad kergesti rasva.

Perekonnad Suidae sugukonnast:

1) Schwarzschoein - käänsiga - (Phacochoerus) pärit Kesk- ja Lõuna Aafrikast. Tuletab meelde jõehobust, kõige inetum kaabjaliste perekonnast, pööryraku kärraga, kühmad põskedol (kaitseb silmi) keha peaaegu paljas. Seljal ja otsal eredad karvad lakasarnaselt. Sõõb põlvil esimestel jalgadel. 70 sm. kõrge ja 130 - 145 sm. pikk. Purihammaid viis, lõikhammaid kaks. Kokku 32 hammast.

2). Hõkerschoein - kühmsiga - (potamoschoerus) Silmade vahel ninal suur käänn. Pärit Aafrikast. Neid 2-te sordi: a) vett armastav - p. larratus ja p. penicellatus - viimane kuival enam. Need on ilusad, musta, valged punastkirjud. Valged prillid silmade ümber. Kõrvad lõpevad pintslisarnaselt. tk 55-60 sm. pikkus 125-135 sm. Hambaid 40. Purihammaid 6 igas osas. Liha maitsev (esimesel päeval) Pectakse jahti, ka lõvi söövad neid.

3. Hirscheber - Põõrasiga - (Poreus babyrusso) Elab Austraalia ja Aasia vahelistel saartel. Ka kühmused Himali saarelt kuuluvad siia. Kõrged peenikesed jaad. Eesli suurune. Ülemised kihvad rõngas, tulevad ülevõlt alla ja läbistavad käänn, siis pööryvad taha. Hambaid 32. On kaks lõikhammast igas osas.

4. Schnabelschwein - Nabasiga - Dicotyles - Seljal laude osas näärme, mis eritab haisevat vedelikku. Magu väga sopiline. Tagumistel jalgadel 3, esimestel 4 varvast. Bõlsche arvates, see sigade ja mäletsejate vahel põlvnemise poolest. Purihammaid 6. lk.hambaid 2 igas osas. Ameerikas.

5. Metessiga Sus

Neid on kolm rühma:

a) *S. orofa* - Euroopa metsiga. Põhja, Lääne ja KeskAasias, Põhja Aafrikas, Euroopas.

b) *Sus indicus* - Ida, Lõuna Aasia, Hiina, India.

c) *Sus verrucosus* Ida - Aasia Saarte (Sumatra, Burneo) Viimase võrd vist kodu seas pole. Nüüd esinevad küsivad. *Sus verrucosus*, *sus baricosus*, *sus longirostris*, *sus silipensis*.

a) *Sus orofa ferus*. Euroopa metsiga.

Elab karjade viisi tihedaid metsis. Vanad kuldid üksikult eemal. Paaritusaeg XI ja XII . siis võistlus kuitide vahel. 4-8 pörsast tumevöödilisest. Emis imetab 3 - 4 kuud. Toiduks tärud, puujuured, mardikad, hiired jne. Täiskasvanult kaalub kuni 300 kg. 30-40 sm. kõrge 180 sm. pikk. Elavad 20-25 aastat. Pea pikk, kitsas pikk nina ja pikakarvunud pisarluu. Kõrvad püsti, kael üle keskm. pikkuse. Kaares selg. Külgedelt kokku litsitud. Ristluu madalam kui suu, laudjas luupim kui koduseal. Sabaseis sirge. Jalad kõrged, tugevad. Kuldil küljel paks nahk. Kilp esimeste jalgade kohal. Liha noorelt maitsev, vanalt mitte

b) *Sus indicus ferus*. Hiina, India.

Pää lühike, laiem, kõrgem, ninaluu ja pisarluu lühem ja kõrgem. Selg pole nii kumer. Väliselt sarnasem koduseal (*sus cristatus* ja s. vittatus - Inglis e zoon loogide jaotus) *sus populensis* ja s. niger kuuluvad ka siia. Need vähem tuntud *sus mucronatus* Jaapanis. *Sus l. continentalis* - Hiina metsiga.

Missugusest tüübist on põlvenenud kodusega, pole kindel teada. Vist Euroopa ja Aasia metsiga on esivanemad. Kodustamise aja kohta pole kindlaid andmeid.

Geoffroy? St. Nilaise järele on enne siga kodustatud koer, kass ja eesel. tähendab - siga 4-as. i. cer. ferus - Euroopa metsiga. Sacson esitab selle kohta vastuvõtteid. 1. Koduseal 6 lüli langes metsseal 5. Kuid tuleb ka erandeid: valiku mõjul võib arv muutuda. 2. Pääluu koduseal lühem ja laiem seda võib kirjutada kodustamise arvele. Juba kooligia aias muutub metsiga. 3. Metsseal pörsad võõdilisest, kuid ka koduseal mõnikord pörsad võõtidega. esimestel päevadel pärast sündimist.

S e a t u n d .

A Euroopa metsseast saadud maadud:

1. Suur lontiskõrvaline,

2. Lühikesekõrvaline.

Esineb nüüd vähem, kuid enne Skandinaavias, Itimail, Põhja-Prants. ja üldse pea kõigis Euroopa riigis. Tugeva kondi väga suur siga 300-400 kg. valkjast hallid, määratud kollakas, pruunikas mustad. Pää pikk, raske, kõrvad ettepoole üle silmade. Kael pikavõitu, selg kumer, laudjas luup, jalad

us sigivus 13-18 pörsast. Hõrised hõlvavad hõstid pörsaid, akklimatiseeruvad kee-
gesti, häid toidu ootajad. Toidu asuvus väike, hilja valmiv, on rasva siga.

2. vähemad asuvad Euroopas Venes ja Poolamaal, ka Serbis. Pää kitsas, kõrvad lühikese-
d püstid. Selg kühruv. Tugevad harjased. Jalad vähe lühemad. Pannakas pruun
või mähkunud kollased. Ka suur sigi vae, tugev konstitutsioon. Hää loidutsija
ka hilja valmiv. Siia kuuluvad Hannoveri, Braunschweigi ja Baxeri maasiga.
H.B. ead ja tagaots must, keskelt valge. B esikeha valge, tagak. punane.

B. Hiina India metsseast saadud sead:

1. Põhja-Hiina sead: 2. Lõuna Hiina sead:

3. asineb L. Hiinas, Ida Indias ja saartel mere rannalid, või mustjaspunased,
ka vöödilisi kehahitust. Pää lühike lai, kõrvad püstid, lühikesed. kael lühike
liha, selgtsirge või vähe kõrgus. Keha ümbergune, jalad madalad. Varavalmi.
Sigivus väike. Rasvaline.

4. Kõrvad ripuvad (maskesiga) nahk paks, sigivus vähe suurem. Laidias juup
100-120 kg. tk. 5-6l sm. kp. 90-110 sm.

C. Euroopa ja Hiina-India sea vahetajulised sead:

1. Kõharsead / saadud A ja B ristamisest.
2. Romani sead

Ungaris, Serbis, Austrias, Tšehhoslovakkias. Tugev, kõhara kasukaga. Kart: must,
valge, kirjut. Hiljavalmivad, rasvased. Mangalissa siga kuulub siia. Esimesel
poolel rasv. 2 aastaseks 100 kg. suurusel. 200-300 kg. Sigivus väike. Teine esineb
Türgis, pannakas pruun. Ungari maasiga ka rasvasiga.

3. Vähemad, peene kondiga lühased. Pää vahemere äärest: Hisp-Port, Itaaliast
Elava iseloomuga. Mustad, punased hallid. Eluvaskus 100 kg. Inglise ja Saksa
sea ristamiseks tarvitatud

3. Kultuurisead:

Ristpaarituste produktid. Sisaldavad Aasiat või Vahemere sea vordi punased,
hallid ja kirjud.

Inglise kultuurisead. a) Berkshire (Wadsworthi uurimused) Suur lüüskõrv
Maasiga aluseks. Oleva olnud kuni 500 kg. tugevad harjased, hilja valmiv 1800
Parandatud Hiina ja Siiani seaga. Suguluspaaritusest saadi arend. 5-6 põlvk. siia
võrskendatud Indo-Hiina seaga, muutus peenkonniliseks. Siis paaritati euroopa
metaseaga, värv muutus punasemaks. Parandati Vahemere seaga (must Neapolit) ja
inglise "suffolki seaga. Saadi tume lühike püstikõrvaline siga. Siis parandati
väikse musta Essex seaga (see saadud Hisp-Port seast) 1856. saadi siga nagu
sooviti. Sellest ajast pärine arendatud puhas paarituse teel. Ta on varavalmi
keskmise suurusega, mist, valged lapid kürsal, laiad ja sabaots valge. Hää pää-
randusvõimega. Homogeenne ümargune keha. Vastupidane 10 s. suudlik meile suure
mõistikkude poolt. Teised mustad sead: J. maali, Suffolk, Essex, Corneweel, pole tähtsast

VALGUD INGLISEB RAB.

1. Suured Jorksire, 2. Väikse Jorksire ja 3. Keskmised Jorksire sead. Väike Js. saadud kohalikust inglise maaseast paarituseel Hiina seaga Robert Gilling on selle väljaarendaja. Väike siga 70-75 kg. 6 kuuliselt. Täiskasv 100 kg. Ülearenemise tundemärgid tulevad esile. Jalad on nõrgad, ei jõua kanda rasvast keha. Mopsipea. Karvakate üre, sigivus väike. 5-7 pprast. Vähe vastupidav, kehaormid ümmargused. Hää rasva kasvataja. Kui vast on üline. varavalmiv. Viimasel ajal vähe poolhoidu.

2. Suur Jorkshire. Ilmus väljanähtusele 1861 esimest korda. Tuley oli tema väljaarendaja. Saavutas suure poolenõia. Briti kuulus oli kult Sampson ja emis Matchless. Kohaliku lülitiskõrvalist maakarja ja Hiina ning Vahemere siga tarvitatud. Polvenemine pole hästi teada. Täiskasvanult 400-500 kg. . Pää keskmise pikkusega, lai. Kõrvad keskmise suurusega. Rikkalikult siidisarnase karvaga kaetud. Kõrvad ettepoole, kõrs lai, kael lihav, keskmiselt pikk ühineb hästi keha. Selg ja lanne sirged, laiad. Lantjas horisontaal ja vähe luipu. Saba kõrgge usendiga ja pikk. Jalad keskmise kõrgusega, tugevad. singid hästi arenenud. keha pikk ümmargune homogeen.

Vead: mustad karvad ja plekid. Liigvareda karvaga, lühike nina, kõverad jalad, labade taga lõhud, nahk valge, sinikad plekid lubatud kui karv valge. Hää baconi siga, rasv hää, tihe, ilus valge, hoidub alles. Hästi siginev, 4-14 pprast. varavalmiv 7-8 kuuselt 120 kg. Tõldutasuvus hää. Tapakaal 79 % (suur) sõbralik temperamendilt.

Kühar karvaline Lincoln siga kuulub ka siia. See on vanem inglise sead. 1807 sketi küll alles sisse tõuraamat. Pikkade küharate karvadega. Nägu lühike, nina pikk. Tugev konstitutsioon. Ruttuvalmiv, Keskmise päevane juurekasv 0,51%. Ta on enam pekisiga.

3. Keskmise Jorkshire. See kangut Tuley saavutus. Ta tahtis suure ja väikse hää omadusi ühendada. Tapakaal on mõlema tšu vahel, kasvab noorelt kiirem kui suur. Tarvitab vähem toitu, annab aga rohkem liha, kui väikene. Ta omadused pole aga küllalt konstantsed, selletõttu vähem pooldajaid.

Tanworthi siga kuulub ka siia. Pruunikas punane, tugev parendatud maakarjaga. Kehakuju pole nii ilus. Pää kitsas, kõrvad püsti. Peetakse vähemates taludes. On vastupidavam viletsates tingimustes, 1916. a. tõuraamat.

U l s t e r i siga Samane, karvakate hõreloom. Inglise on palju seakasvatuse alal korda saatnud, tõuarendas läinud ühte rada. Maasiga parand. Vahemere ja Aasia sigadega. Kõsikes käinud ka piinlik sugusigade valik. Hää söötmine ja korralik ravimine.

S a k s a m a a s e a d .

Tulevad ette ka suurekärvalised maased ja püstk. sead. Ka siin katsuti enne parandada Vahemere seaga, kuid ei saadud häid tulemusi. Pärast tõi sisse inglise segu, kuid puhtpaaritus andis nõrge järeltulija. Tarvitasid omamaa siga verevärsk.

1. Edelschwein. Suur Jorkshire, mis kohaneb Saksamaa oludele (koos). ja väike ai annud häid tagajärgi. Maasea veri on segatud juure. Varavalmiv, kergesti muumatav. 400 kg. täiskasvanult. Sakslased peavad oma siga paremaks Jorkshirest, nõrkusi olevat vähen.

2. Must Edelschwein. See on saksamaal parandatud Berkshire.

3. Saksamaal parandatud valge maasiga. See on kohalik siga Jorksh. parandatud. Lahkumine Edelschw. Siga väike. Kõrvad suuremad, laudjas luipum. Sabaasent madalam, need lahkuminekud.

4. Mustad parandatud maased. on vähe levinud. Maasiga + Berkshire saadud. Braunschweig-Hannoveri ja Baieri siga.

SEAD TEISTES MAADDES.

Taanis, Rootsis, Norras, Soomes arendatakse maasiga ja inglise Jorkshire Vahemere ümbruses Hisp. ja Portug. on Portugali siga, must kõrge, saba, rippuvad kõrvad. Itaalia ja Neapoli siga varavalmiv. Madalad tugevad jalad, kõrvad ettepoole.

Venemaal, Bessarabias s. - ühesöraline, valiselt nagu suurekarvanemaasiga

Ameerikas: Poland - Hiina siga suur rasva siga. Brasiilias see ja 8 ja Berkshire, Argentiinas Berk. Kaanadas samad, mis Euroopas.

SUGUSIGADE VALIK.

Tähtsat osa mängib hää sugukult. 300-400 pörsast aastas. 1200-1800 pörsast võib anda kult. Emis pole nii tähtis 4 a. jooksul 60-100 järglast. Kult-poolk

1. Kult peab olema täiesti terve.

2. Isase looma välimus - Isase looma välimus - taise päi, lai taise kael. Kui kult on emase looma välimusega, siis on ta halb pärandaja, annab vähe ja nõrku järglasti.

3. Hää eksteriöör. Pää lai, tšumibile vastav, mitte pikk peenike, ka nopsa päi on ülearenemise tunnus, silmad elavad, sõbraliku vaatega. Kaelal ja kehal hästi arenenud lihased, selgesirge tugev, laudjas lai, pikk, mitte väga luip. Rind sügav ja lai. Kõht ilus ümaragine. Ripuv kõht näitab halbu seedimise elundeid. Keha keekmises pikkuses, enam pikem kui lühem. Jalad tugevad, asend hää kenaga hästi ühinunud. Tugevad tagumised jalad. Nahk keem. paks. kikkalikult peenikeste karvadega kaetud. Kult peab jätma homegeense mulje.

Vead ülearenemine: liig pikk, peenike päi, kõht, rind, kitsas. selg nõgus või kühm. Kõrgejalgne, halvasti arenenud singid.

Tuleb vaadata, etteoleks põlvnenud puhtaist vanemaist. Siis pärandab kindlasti oma omadusi edasi. Esimese perekonna põrsad on emisel nõrgemad. Seda ei tule sugukultu valida. Hää sõda kasutaja peab ta olema.

Kultu võib tarvitada suguloolaks mitte varem kui 9-10 kuuliselt. Suguvõime line on kult 7 aastani, või kauemgi kui tak on suguenergia. Harilikult üle 3-4 ei peeta. Läheb raskaks, tugevaks või laisaks.

Ühe kuldi kohta 30-35 emist, kui paaritus ühel hooajal, kui aga paaritamine aasta läbi, siis 40-50. Lastakse ainult üks kord hüpata, et kultu mitte palju kurnata. 3 k. päevas võib paaritada. Kaeru, juurvilja, kliisid anda toiduks. et ta seisaks jõu sees. Ka liiga rasvane kult pole hästi, jääb loiuks. Kuldi tuleb võimaldada liikumist.

SUGU ELU.

1. Terve, 2). Emase looma välisus: keskmise suurusega, liiga suured emad on sagedasti heterogeensed, aga päranda oma omadusi hästi edasi. Ennem pikem kui lühike, annab enam pärijaid. Peab vähemalt (ka kuldil) 12 nisa olema need korralikult asetatud, suure sigivusega, üksikud kehaosad tugevad.

Suguhäa tuleb 3-4 kuuliselt, siis tulevad eraldada emised kuldest, sest neil pole soovitatav sugul. tarvitada. Samas vanuses, kui kultki, paras paari- ta. Tarvitada võib seni kui annab veel häid põrsaid 10-12 a. Harilikult hakkab pärast 3-3 paaritust põrsaste arv kahanema.

18 - 24 tundi päälle kiimal oleku algust sugutades on põrsaste arv kõige suurem, siis kõige enam munarakke küpsed. Kiimaloleku aeg kordub harilikult iga 3 näd. tagant. Pärast põrsaste eraldamist tuleb otsimine. Kiimaloleku aeg 2-3 päeva emis rahutu, teeb iseloomilist häält, tukib teiste selga, suguosad tursuvad üles.

Kannab loo kuni 127 päeva: 3 kuud, 3 näd. 3 päeva. Poegimise aeg noorte emistel kevadel: III, IV, sest neil tihti põrsad nõrgad, saavad päikese kätte, kergem üles kasvada kui 2 korda. siis III ja VIII lõpp või IX algus. Loodas peab vähemalt 120 sooja olema poegimise ajal.

Umberkäimine tiine emisseaga. Ei tohi lasta rasva minna, vähe põrsaid, laske emis magab tihti põrsad ära. Aga liiga lahe annab ka nõrgad järeltulijad. Suvel haljas ristikh. kliid, kaerad, koorit. piim. Talvel tuleb hoolitseda eriti min. ainetega - fosforhapp. läbja. kliide ja vitamiinide eest. Suvel sisaldab ristikh. küllat mineraale. Tuleb lasta emist liikuda. Ei tohi toorelt ümber käia. Tiinuse tunnused: Kõhtu rippuv, saba juures kõrval lohud, suguosad tursunud. lõpupoole emis rahutu, teeb pesa. Tuleb asetada ruumikasse, valgesse sulgu, alus pühk - lühikesed üled. Terve emise juures sünnivad põrsad 2-10 min. vahetega ja tule 2-6 tundi. Põrsaste suurus oleneb emise suurusest.

Külesõu-1 andmed:

Põrsad

See tüüp	Emise kaal	Põrsaste arv	pesak-kaal	kaal sh. keskmise kaal
Bohusen	345	12	27	1:10 2 25/4
Bohusen-Essex	195	13	23	1:10,5 1 3/4
Essex-Jorksh.	210	12	27	1:17,3 1,5
Essex-Jorksh.	230	12	31	1:17,4 2 3/4
Essex	110	9	27	1:17 1
Jorkshire	255	13	28	1:16,7 2 3/4

PÕRSASTE KASVATAMINE.

Kui põrsas sünnitades kehast välja ei saa, siis aidata. Suu ja nina puhastada. Kui naba nööri ei katke, siis 3-4 cm. kaugusele katki lõigata. Pärast korviga emise lähedal hoida, kuni poegimine lõppenud. Siis põrsad emade lasta. Mõrgemad keskmiste nitside juure, süüli kõige rohkem piima. Kõige vähem Harilikult valib põrsas temale kuuluva nisa õieti välja. Kui emis ei lase põrsastel imeda nt.: esimest korda poegimise juures. Võib olla põhjuseks udara paistetuse, tuleb udarat hõõruda, katsuda lüpet. Võibmõeldud (mõsa searasva 2 osa vaseliini 1 osa koort) pehmendava määrega. Mõnikord pole piim veel tekkinud udarasse, tuleb toiduga katsuda mõjuda ja udarat masseerida. Põrsastel võivad olla teravad nurrkambad või kihvad. Tulevad esimesel päeval pärast sündimist hambad ära murda (Miller soovitatav seda).

Emis võib olla metsiku iseloomuga, pole harjunud põrsatega, tuleb katsuda rahustada. Kui emis süübi põrsad ära, siis see esineb harilikult juba esimesel päeval. Kui emis saab järjepuhastust süüli, siis saab ta kaldumuse põrsaid süüli. Ka siis kui põrsad udarale valu teevad, süüvad emised põrsaid. See nähtus võib olla pärandata. Soovitatav suukorvi püüda panna, kuid emis ei taha ka imemiseks maha heita. Kui emis magab põrsad ära, siis tuleb see asjaolust, et põrsad esimestel päevadel nõrgad. Tuleb tagada rühikene aluspõhku. Emis võib olla ka liiga laisk rasva lõimud. Sulgid võivad teha teha kaitselatiid, see on ainult osaline abinõu. Võib ka põhjuseks olla emise haigejalgaus, pime laud jne. Et äranagani ei tuleks, võib põrsaid nt. süüks ära viia ja vahetada emetamas kätia. päevas 4-5 x. Süüsi 2-4x.

Kui emisel rohkem põrsaid kui nisa, siis võib põrsaid asetada teise emise juures. Selleks kõik põrsad haiseva vedelikuga (kreoliin) üle teha, et siga aru ei saaks. Võib ka mitmes järgus imeda lasta. Kui osa põrsaid õige viletsad, võib neid ka kohe hävitada - lehma piimaga toites kiuvad põrsad ära surma.

Emise piim: ()

kuivainet	18,85 p	18,17 p
rasva	3,24 "	4,6 "
munavalget	6,04 "	6,7 "
piimasuhkur	4,75 "	3,4 "
Tuhka	1,07 "	11 "

Rasva ja munavalget enam kui lehma juures eiiski lahj. veel lehma piima 1/4 võrra, et piim ei saaks oma mõju nii teravalt avaldada. Mõni soovitab ka lisada našli piimale juure lisada, et kuivaine ja rasva ei tõsta. Siiski surevad paljud lehma piimaga toites. Kui emis sureb kohe päle poegimist, tuleb samuti talitada kui eelmisel juhusel. Vast saab vanemad põrsad ära võtta ja nooremad asemele panna.

Umer soovitab põrsad üles kasvatada joogiga:

- 1 lt. keedetud häispiima
- 1 " " vett
- 1 söögilusika täis koort
- 1 " " piimasuhkrut (võib ka harilik)
- 2 " lubjavett
- + natuke NaCl-i

Seda anda soojalt.

PÕRSASTE SÖÖTMINE.

Esimese kahe nädala jookseul lisatoitu tarvis pole, kui emis terve. 1 näd. pärast on juba kasl 2x, 3. nädalal antakse lehma piima 1/8 ha pöevas ja pudru segavilja jahust. Viimast niipalju kui söövad. Põrsastel olgu oma sulg emise sulu kõrval. Nils-Hans. järele võib ka anda terveid teri. 4-5 näd. võib söögilisu suu- rend mitte keedekart. (on kahjulik) 5-6 näd. võib vähe tooreid juunikaid anda, et luunõrkust ei tuleks. Vähe kriiti toidu hulka segada (1%) 6 näd. põrsas saab 1 lt. piima pöevas. Paremini oleks häispiim, kuid võib minna ka keedetud piimale. Haput piima mitte anda. Kui piima palju pole, võib ka paksa pudru anda (25% rukki, 25% kaera ja 50% odra jahu.) Võib ka liha jahu 10% juure segada. Gastreerida 6-8 n.

VÕRUTAMINE.

Enne 6 näd. ei tohiks võrutada, soovitavam veel 8-10 n. all pidada. Nii tuleb ka kasvatamine odavam. Mõned arvavad, et otsimise aja piim mõjub halvasti, teised ütlevad seda. Päle võrutamist kipuvad põrsad kõngu jääma. Tuleb anda 0,5-1 l. sooja lehma piima pöevas. 2,5 - 3 kuuliselt tuleb muudatud toitmises. Põrsastel peab olema küllalt liikumise ruumi. Peab hoolitsema puhtuse eest. Kärna põrsast naftaliini või karboli veega pesta. Kõhust lahti olek tuleb: kui pole puhust, või tuleb järsk toitmise muudatus või kui pole toit otstarbekohane. Ka emise toitmise järsk muudatus teeb kõhu lahti, põrsaid päev otsa nälgutada või vähema toiduga hoida.

SIGADE SÖÖTMINE.

Tähtsamaid küsimusi seakasvatuses, sest söötmise kulud on 75-80% ksigist seapidamise kuludest (veiste juures 60-75%) Nils-Hanssoni järele.

Sigade toidutarve.

Elatissõst, toodangisõst. Sigadel on raske nende müümi juures vahet teha. Mõis Hans. ei eralda neid kaht sotsiaaliiki. Ameerika Dietrich teeb siin vahet 100 n. eluskaalule 0,1 n. arv. elatiseks ehk 0,3-0,4 kg. kuivainet. Siga kasutab sõsta kõige paremini, sõsta 4-5 kg. kuivainet onab 1 kg juurekasvu (meil läheb 13-14 kg.) Sida vanem siga, seda suurem toidu tarve 1 kg. juurekasvaks.

M. Hanssoni:

sea eluskaal	sea päevane juurekasv	s.d. 1kg. juurekasvaks
10 - 15 kg.	430 kg.	2,24 - 3,15
15 - 20 "	365 - 405	2,69 - 3,52
20 - 30	440 - 550	3,06 - 3,86
30 - 40	452 - 610	3,45 - 4
40 - 50	550 - 661	3,61 - 4,34
50 - 60	598 - 680	3,75 - 4,37
60 - 70	681 - 712	4,03 - 4,45
80 - 90	651 - 730	4,23 - 4,73
90 - 100	640 - 735	4,45 - 4,85

Keskmine: 547 - 627 kg. 3,52 - 4,15 s.d.

Noor siga produtseerib liha, sellega vaesibaldus suurem kui rasvas, mida lutsseerib vanem siga.

S O D A N O R M I D .

On toiteainete hulk, mis tarvie sõsta erivannuses ja eritoodanguga loomadale teatud kaalufleuse kohta väevas, et nad seisaksid paremas konstitutsioonis ja annaksid majanduslikult võrdlemisi kõrge väärtuslikuna ja tasuvana toodangu

Munaväge hulk oleheb sea vanusest, ja kasvate otstarvest. Noorel seal kasvab liha, sellep. Tarvitab enam munavälgel. M. Hans. : 10-15 kg. seal peaks olema 115-140 g. arv.s.d. kohta. 90-100 kg. seal peaks olema 70 - 80 g.

Morriison Ameerika, Mils Hansson, Kellner, Wolff:

Sea keskmine 100 kg. elusk. kohta keskm. suduvat pofelini kg. ?

	Kellner	B. Wolff	Morriison	Mils Hansson.
20 kg.	6,0 100	7,3 177	6,9 115	7,3 120
50 "	4,8 100	4,3 104	4,65 104	5,0 117
65 "	3,95 100	4,3 100	4,2 100	4,7 119
90 "	3,45 100	3,6 104	3,47 100	3,7 107
130 "	2,7 100	3,0 111	2,75 100	3,0 111

Kasvatatele sigadele loetakse Mils Hanssoni normid kõige kohasemateks.

Sea keskm. elusk. sea kohta püüvas
seedit. inv g. Pakiklassifitseerim. % p -dca.
I II II

77,7	196	37,5	31,3	31,2
78,7	224	39,8	40,4	19,7
78,5	298	45	36,7	18,3
79,4	487	45,2	37,1	17,7

Näeme, et suurem munavalge annab kvalitatiivselt parema liha. Viimane suu-
rehdamine üle 2962 ei avalda enam suurt mõju. On veel tähtis inv. iseloom, kõige
parem, kui on taimne, kui ka loomariigi saadusi süüdas.

Sea keskm. elusk. Ühe osa seedit. prot. kohta N-ta toidusained.

	Kellner	Wolff	Morisson	N. Hansson.
20 kg.	5,1	4	4,8	4,4
50 "	5,8	5	5,8	4,75
65 "	6,8	5,5	6,2	5,5
90 "	6,4	6	6,7	6,2
130 "	7,3	6,4	7,1	6,3

Kõige kitsam vahetõr Hanssonil ja Wolffil 0,7-1,0 kg. rasva seale 1000 kg.
eluskaalu kohta, on kõigil autoritel enam-vähem ühine.

Sea keskm. elusk. 100 k. elusk. kohta t-v.

	Kellner	Hansson.
20 kg.	3,40	100
50 "	3,20	100
65 "	3,65	100
90 "	3,45	100
130 "	3	100

Kõige nõudlikumad on Wolff ja Hanssoni normid niiküsti kuivaine kui ka
suv. poolest, vahetõr kõige kitsam. Selle järele käibseakasvatavate selts ja
nõib olevat meil kõige parem. Üldse on sigadel süüdanormid puudulikud süüdeid
piimuloomade omadega. Ei ole seotud süüdanormid toodanguga. Süüdetakse vabalt
ja normide järele ka Taanis. Vabalt süütes peab suhe õige olema toidainete vahel
kui noorelt koredat toitu vabalt süüta, tarvitavad nad miljonid ehm süüta. Sugusead
võivad end rasva süüta vabalt süües, kui siga noorelt läheb rasva, väheneb juure-
kasv ja ei saadud bacon.

Shamenov - Galitski katse:

normidaga 5 pd. juurekasvaks 5,5 pd. süüta.
normideta 1 pd. " 6,5 " "

Kaunadas katse " ga 1 " 3,6 teri 3 koorit piim
" ta 1 " 3,8 " 3 " "

SIGADE SYÜDAD.

Teraviljad: neid võib bacon sigadele 30-60% ni hulgaat süüta. Kõige
parem oder. Kõlbab nuumasigadele, annab tiheda valge peki (6,5%) Nv. 65kg. pro st.

viit ei odrast üksi mhv. rahuldamiseks ei jätka 79-85 s.koeffitsient kergesti seediv
30. on seole paras koef. (veistele võib olla 60-70) Kaas. Siin m. 7.7% rohkem
kui odras, ka enam mineraalaineid ja vitamiine, kuid pole nii kohane sigade toit.
8.3% kuusine (odras 4.0%) Ei anna nii hääd pekti, se. pähnen, kui tsv suurel mää-
ral. Sugusigadele külbab ta paremini, ka piima tekitab emistele. Sugusigadel 1/3
kuu päevas 3 kg. Kõeb suu see. R.R.K.L. sisaldab 2.1 sm. 1 kg. idut = 1 st.
Ka see pole nii hääd kui oder, raskemini seedit. Jahu tumistab klisestades seedi-
siseid, ta ka kallis. Pekile rukis halba mõju ei avalda. M.L.S.U. 9.3% mhv.
on kallis. Kui mõnel põhjusel inimestele söömatuks muutunud, siis võib tar-
vada, mõjub pekile. M.L.S. 6.5 mhv. 0.66 kg = 1 st. võib tarvitada teiste
viljade seas suumamiseks. Üksikult annab kollase, õlise peki ja mitte tiheda liha.
Kaurviljad: munavilgerikkad 17-20, 44-49. Neela a. mineraalainetest enam P, kui
teraviljades. Vähemalt poolest jäävad teraviljad maha. Teevad üksikult kõhu kinni
1/3 vilja normist võib olla kaurvili.

Hernes annab tiheda liha ja hääd peki. Kõige halvem viik - mõru maitsega seed
ei taha hästi, viljamaal lupiin veeli mõrudam.

Soja oad - sisald 37-40, seed. muna. arvit. põrsastele asendina. Umbes 20%
võiks si. hulgaat seda olla. Linaseemned: Ainalt põrsastele koortus piimaga rasva
hulga suurendamiseks 18.5% 2. Tammesõru: 2.27 sm. kaskelt 1.9% rasva, 32.6%
Neela a. 4.5% kuusine. kaskelt sõõr sigadeid hääd meeleka. Ei anna hääd maitsega
liha, teevad kogu kinni (pärkape), kui tarvitada palju. Kuni 1 kg. päevas (1.8 kg.
= st.) kiid. Ei kasuta nii hästi, kui piimaveised sisaldab palju kiudlust.
teeb peki pehme. Jahu on parem kui vastava vilja kiid. Haljassõõr. Vähemad
suvel, et sõõrtine oleks oda. Vanad emised võivad ainult haljastoiduga elada.
2.5-5 kuuline võib 15-20% st. hulgaat tarvitada haljastoidu peikoni valmistamisel
siga ei ka haljastoidu niikasti kui veis. Suvel tuleks asutada kopolid-tervis-
likult hääd: liikumine, vitamiinid. Taimed: libikud, aruhein, valgeristikhein jne
kannatavad sõõrkuist. Et sealt kopeit kra ei tühniks selleks vähe aega lasta kop-
lis olla. Rõnga nimmapanek pole just hääd - ta peab tühnida saama. Võiks üks osa
koplis olla tühnimiseks. Peaks olema veel lomp ja sügaviseppu. Palavaga peaks
olema ajualune, lihtis kahtus postidel. Kui kopeit pole, siis tuleks ette niita
aod: astikh, viikkasera jne. Ka õrn muruohi külbab. Tuurvilja püüsid on veis-
tele kohasemad. Kui sigu palju, siis võiks terve - ette anda, muidu hekseldada,
või ka hanehdada. Talveks tuleb noort heina kuivatada, sest talvel sõõrtine mitte
mekasem ja odavam oleks. Aganad pole nii hääd, veili enamasti aga tarvit. Kõige
parem on noor ristikh. 5-10% st. hulgaat pekonsigadele. Sugusigadel kuni 30%
võib anda. Peeneks hekseldada ja sooha vette (mitte keeva) päälle panna, siis m-
põ. rasva hanehada (koortud piima kääramiseks vähe juure lisada)

Juur- ja muulisi B ja C vitamiine palju, kartulid sisaldavad enam kuivainet. Seedus 0,4% kartulis solaniin. toorelt söstes pole häda. Keeta, keeduvett ei väi tarvitada. 15-30% st. hulga. Kui ühes selle võtta, võib m. puudu olla. Pekonile mõjub kartul hästi. Morgensteini järel solaniini sisaldus: 1 kg. kartulites 0,035 - 0,35 gr. i keskm. 0,125 g.

liivases maas 0,110 g. huumuserikkas maas 0,076 g.; kuivas liivases 0,133 g.; märjas mustamulla maas 0,045 g. - rättn. suurendab, K. vähendab, P. ei avalda mõju. Idades pikimusega 15 mm. sol. sisaldus 4,76 g. pro 1 kg. Kui tuleks idud mürda. Ülemises kolmandikus 0,54 g solaniini pro 1 kg. kartuli koostes 1,00% kuivainest sol. keedetud kartulis 0,45% kees kases koheliseks läinud kartulas 3x enam solaniini kui normaalses.

Ameerika normide järel ei või kartul. olla enam kui 4x teraviljast enam. Juurvili teeb sõda mahlasemaks. Neid võib anda toorelt 15-20% st. hulga. Keeta. Kui siga muidu ei söö, siis keeta. Porgandid, peedid, kaalikad kõige halvemad on naerid.

Piin - Täiapiim kallis. Kooritud piimas rohkesti munavalget. Sisaldab palju vett (90%) sellepärast seda liiga palju sööta ei või. 25-35% st. hulga võib anda. Ole selle teeb paki liiga pehme ja vesiseks. Piim tuleks anda värskelt, mitte poolhapult anda. Kui meiereid pastöriseeritud pole, siis tuleb kodus.

Pekonsea üleskasvatamiseks läheb 800 st. piima 240 st. (30%) piima. Lühem - 6. tähendab 1440 n. ehk 480-500 toopi pekonsa üleskasvatamiseks tarvis. Vähipiim sama väärtusega. Juustu vett läheb 12 n - 1 st. on 3x vähema väärtusega kui kooritud piim. Kõlbaba enam vanematele sigadele, kuna 45% joogina ette anda.

Saab ka siis sigu kasvatada, kui piima pole majapidamiseks. Selle asemel võib anda liha ja verejahu. Osalt sojatangud.

Liha ja verejahu, sisaldab palju munavalget (63% lihajahu, 75% verejahu) 100-300 g. päevas anda. läheb 0,65 kg. 1 st. sse. Vanad hobused võib suvel sisse soolata, enne etteandmist lootada. Talvel konserveerida külmaga.

Kalajahu. 1. rasvastest kaladest: heeringas, tint, 2. lihvitud. Kaladest saab parem jahu, seda võib enam sööta. Väärtust alandab tihti NaCl (ei tohi olla üle 5%). Munavalget 40-50% /Ca₃(PO₄)₂/ Ca PO₃ 20-25% ja vitamiine. HMMd kalajahu võib anda 150-200 gr. päevas. Lõpupoole ei või palju anda, jääb kalamaik pekkile juure. Oliivõõgid pole nii head kui piimakarjale. Paremad noist soja, palmi ja kookuskoogid. Vabrikutõstuse jämsed. Praak on sigadele väikese väärtusega. Antakse vanematele sigadele. Öllerava sisaldab palju kuivainet.

Kõõgijätteid: Haisevaid kõõgijätteid lõpupoole mitte anda. Soola siga palju ei tarvita (moni gr. päevas) mineraalaineid ka mõnikord tarvis anda. P ja Ca.

Kartul, juurvili, juustuvesi: vaesed P ja Ca poolt. Terasili, piim Ca poolt
vaene. Ristihhein, kalajahi: rikas Ca ja P poolt. Kriiti ja fosforhapu lubja
anda vaheldamisi lo-40 (teelusika täis) päevas.

NUUMSIGADE SUUTMINE

Noor siga tarvitab 1 kg. juurekasvatamiseks vähem toitu kui vana. Kõige kera-
gem nuumata noori orikaid. Sigade rahutu olek võib halba mõju avaldada. Siis
tuleb anda kindlal ajal. Suur liikumine ja toores ümberkäimine mõjuvad halvasti.
Külmas laudas on sõda tarvitamine suurem - Kopengasagenis.

Nils Hanssoni sigade sõtmise normid:

Eluskaal	keadm.	Looma kohta päevas.	100 kg. eluskaalu kohta seed valku lls
elusk.			
Loomaliik. kg.	kuivalt kg.	st. cv. s. valku gr.	st. s. valku gr. st. kohta.
Nuumsead.			
10-15 kg.	0,4-0,6	0,6 0,4	70-85 6,0 300-350 115-140
15-20	0,6-0,8	0,8 0,6	100-120 6,0 370-300 110-135
20-30	0,8-0,1	0,8 0,8	120-150 5,5 500-750 110-135
30-40	1,1-1,5	1,5 1,1	150-180 4,9 500-800 100-120
40-50	1,4-2,1	1,9 1,3	180-220 4,7 450-550 95-115
50-60	1,7-2,3	2,3 1,6	200-240 4,5 400-480 88-105
60-70	2,0-2,5	2,6 1,8	225-250 4,3 340-420 80-100
70-80	2,3-2,6	2,8 2	215-260 4 300-370 75-95
80-90	2,4-2,7	3 2,1	220-270 3,8 275-340 72-90
90-100	2,6-2,9	3,2 2,2	230-280 3,6 250-310 70-85
100-110	2,9-3,2	3,5 2,5	240-290 3,4 240-290 70-85

10-15 Mellneri järele paras temp. mida kiirem nuumamine, seda parem taga-
järg. Liiga veerikas sõtt ei anna nii head tagajärge, kui kuivem. 4. v. n. loo n
elusraskuse kohta Tarvitab siga Dietrichi järel Tähtis veel sõda maitse. Kriit
valib siga nuumamisaja lõpul. Pannakse vähe maitseainet - soola juure (üle 12 g
pole soovitatav ka suurele seale anda) Halvasti mõjuvad kõik järsud muudatused,
nt. sõdaainetus. Ka see isiklik mõju tähtis.

Tehakse v. e. e.: 1. liha, 2. poolrasva ja 3. nuumtõubi vahel. Oleneb rasva
kavandamisest. Lihaõlip annab pekoni, see eriliselt ette valmistatud ja kergelt
soolatud noorte sigade küljed. Pekonseal peaks olema õhuke, ühetasane liha, kõva
valge rasv akord 2,5 - 4 mm. I sordi peki paksaus. Liha peab olema tihe. Pekiga
lähikasvanud, kondid peenikesed, nahk õhuke, keha pikk, pikad põlvedeni arene-
nud singid. Küljed pakstad, õlad kerged, siskond väike. Et neid tagajärgi saada
: kasvavat siga tuleb kogu aeg korralikult sõtta ja kergelt lõpuks nuumata.

200-250 n. elusraskus I sort. Tapakaal 145-170 n. 60-70% raskusest alga

nuumamise ajajäsk. Pikkamõda suurendad konts. sisset. Kui kasv ajal annane 30% vilja, siis nuumajal võiks tulla 40%. Piimahulk võiks olla endiseks 30%. Kartulaid 20% - jääb ka endiseks. Juurvilja enne 10. näd. 3%. Ristikid. 10% kasvajaal. nuuma- misel 5%. Suvel lubatud 15-20% haljas rohtu teiste koredate toitude arvel. Juure- kasv tuleb kontrollida kaaluga. Püevane normaal juurekasv 0.6 kg. nuuma ajal N. Hanes. järele

R a s v a t t u p . Nuumatakse tihiskasvanud siga ja nuumamine kestab kaua Venemaal 1,5 aastasel ja kestab 5 kuud. Poolrasvatusid nuumatakse 1 a. vanuselt.

Kellneri normid: 1000 kg. eluskaalu kohta.					
nuuma	kuiivainet	shv.	rasta	süsi vesik.	t.v.
periood				kg.	
I	33-37 kg.	2,3 kg.	0,7 kg.	26,5	26 kg.
II	28,33 "	2 "	0,5 "	25,5 "	26 "
III	24,222 "	1,5	0,4 "	19,5 "	26

Tihti tegelikud seakasvatavad jätkavad III perioodi ära. See nuumatulup annab esikoha peekonile.

SUGUSIGADE SÕUTMINE.

Põrsad, kes sugusigadeks valitud, tulevad nii sötta, et nad kasvaksid kiiresti kugevaks, kooritud piim, juurvilja, haljassööt, hää karjamaarohi, päike 3 kuu vältel mahurikkaid sööte suurendada, siiski ka mv. küllat peab olema. Söödast 3 kuu vanuseni 100 kg. raskuseni.

Vanemate sugusigade sõutmine.

Emised	Elus raskus	sea kohta päevas		tv.	shv	100 kg. elusk.		shv.
		kuiivainet	sh.			sh.	shv.	pro i sh.
Imetajad	150 kg.	3,5-5,5	4,5-6,0	3,2-4,5	500-600	3,0-4,0	300-400	100
vabad	150 "	2 - 3	1,5-1,6	1,1-1,6	100-160	1,0-1,5	70-110	70

Emised peavad olema parajas rannus, need normid kohased väiksemate arvade ja parajas rannus olevatele, suuremad arvud kõhnematel. Talvel 8-12 km. juurvilja ehk 40% 0,5-1 kg söusösta, odavad viljad. Ristikheina või hagenaid 15% mahurikkaks maks söödaks. Munavalge puudust võib reguleerida kooritud piimaga, suvel 50-70% karjamaa rohuga. Kandjal emisel tuleb tiinuse lõpul suurendada jöusösta, nt. kaunvilja anda. 4 näd. enne poegimist 1/2 sh. lisasöödana. Tuleb ka mineraalainete eest hoolitseda. Kriit ja fosfor-hapu lubja. Imetaja emis tarvitab enam toitu (annab päevas 5-8 l. piima). Mõni päev päike poegimist tuleb konts. sööta suurendada. Tingimata peab andma kaerajahu või nisukliisid. 1/4 kg. sh. iga põrsa kohta ka lisandada, iga sh. kohta olgu 100 gr. shv. 10-15 g fosforhapu lubja kriiti päevas. Sugukultuuri sõutmine. Kultipõrsaid parem sööta kui emiseid. Tihiskasvanud kuldile ei tule nuums. (kartul) anda, parem sööt on kaer, munavalge andmiseks kaunviljad, kooritud piim, juurvilja ja vähe anda 2-3 sh. päevas

Besti seakasvatust esondavad ttevõtted.

Eesti seakasvatajate selts - ülesanne edendada tõuparandust ja kasv. sõõtm. tehnikat.

1. Sugusigade lavad: majapid., kus puhasverd sigu, on seakasvatajat seltsi järelevalvel. Tärv. märke ja tunnistusi. Iga majapidaja võib sugulava asutada, kui on normaalselt suur (10 ha põldu) puhas sigade laul. või ehitatakse, peab olema ventilaatsioon, akende pind 1/25 pörsanda pinnast, ruumi ja soojust küllalt. 6x9 jalga kuldil sulg 7x9 j. emis sulg pörsastega. soovitavad ka rohukoplid, kohustatud arvepidamine: 1. toidukontroll raamat, 2. kuldil paaritusregister, 3. teatelched pörsaste sündimise kohta (tuleb teatada sündimise korral seltsile).

Asutamisel peab olema alul vähemalt üks puhasverd kult ja emis, hiljem 1 kult ja 3 emist. Enne 2 kuud ei tohi sugusiga tarvitada. Pörsaste määramisel antakse pörsaste tunnistus (sinised tähed - puhasverd, mustad tähed - segaverd).

Sugulava asutamisel saab asutaja seltsi poolt riiklikku abiraha, kodumaalt 50% kuldil, väljast 65% sea ostuhinnast.

2. Puhaste sigade kasvatus punktid: Võib olla iga talu, kus 1 puhasv. kult ja emis. Nõud lised arbes sanad, kui eelmisel, nii võib aga sigu vähem olla ja ei pruugi küllalt nii puhtad seed olla. Selts annab musta kirjaga tunnistused ja kuldikannatused.

3. Kuldijamade ja ühisuste asutamine a) kuldijam võib olla majapidamisel, kellel ostetud sugulavast puhas kult ja märgitud tõur. Selts annab paarituskviitumid ja kuldikannatused. Ühisuse puhul peab vähemalt 3 liiget olema. Selts annab 50% kuldil hinnast toetust.

Leringi kultil peab pidama vähemalt 3 aastat. Selle aja jooksul vähemalt 75 paaritust. Enne üht aastat milles tuleb kõik abiraha tagasi maksa enne 2 aastat 2/3 ja enne 3 a. 1/3. Enne 3 aasta ja 75 paarituse ei tule midagi tagasi maksa. muidu 1/75 iga paarituse puudusest. Sel s määrab paarituse tasu igale kuldile kindla.

4. Sigade tõuraamatu pidamine. Tõur. ülesanne järgida inglise sigade arengumist ja hoida verevõrgulust. Kõrva number ja pörsatunnistus peab olema tõr. märkimisel, järglast peab olema mitte vähem kui 8, nisasid mitte vähem kui 12.

Kuldijamade ja paardituspunktide seed on kõik sugur. Puhemas korvas kultidel paariga, emisest paaritanumbrid. Ka 15/16 verega seed võetakse vastu, kui nad välistelt külbulised. Ristpaaritusel segaverd emistol peetakse eriraamatut, eelõur. Numbrid 1, 2, 3 mis 85 kultil ja sanaplu oli emiseks aastal. Eelõu raamat 60 em. (paardisteen) Nimele panekul inglise süsteem. Kultipörsad saavad kuldil nime (Sõre ere Mikk 5.). Emistele antakse emise nimi (Õisu Kai 3).

5. Agronoomiline abiandmine. Mäi t u s e d Võetakse vastu puhasv. Jorksh. ja parandatud maasiga, peavad olema tõuraamatus või põlvnenema tõisv. sigadest. Peavad

varustatud olema vastavate tunnistustega.

Eksporditavajad: Riik annab abiraha seltsi asjaajamiseks ja sigade ostmiseks

Sigade süüdanormide kokkuvõtteks: On 3 pekoni siga : 57,53 ja 5⁶ kg.elusk.

Ühe sulus. kokku seada süüdanormid - tarvitab siga 2,45 sü. igas s.ü. 28-105 smv.

vilja (30-60%): oder 30% sm. 6,5- 1950 g smv. 30 sü.

juurvilja	10%	0,4	40	5
kartul.	20	0,4	80	1
kooeritpiim	30	3,2	100	5
ristikh.	10	5,5	550	2,5

3580 43,5 sü.

tähendab: 1 s. sigald. 3580:43,5=82 g smv. Munavalget liiga vähe, asetame vilja osa otra kaunviljaga: Oder 30%, herned 10% (võib võtta 1/3 viljanormist. Sü.hulk jääb samaseks munav oder 1300 g hern.1720.4650:43,5=106 g.smv. pro sü. Sellega võib rahul olla. Kui palju tuleb igat süüta päevas anda?

otra 2,45.30 1 } Niipalju kulub igale peekonseale päevas
----- = 0,5 sü. = 2 kg } ehk korraga kõigile niipalju anda
100 2

Herneid 0,25 sü.=0,25 kg.

245.20 = 0,5 sü. = 2 kg.
kartul 100

juurvilja 0,25 sü. = 2,5 kg.

kooeritpi. 0,7 = 2,45.30 = 4,2 kg.
sü. 100

ristikh. 2.45.10 = 0,25 = 2,5 kg.
100

M.Velitar: "Pekonisigade toitmine"

3. Kõhahäädite emis, eluk. 150 kg. 10 näd. vanust pärast imetada. Vaba emis tarvitab 2,2 sü. iga porska kohta + 1/4 sü. = kokku 4,8 sü. Igas sü. peab olema 100 kg. smv. 480 g smv. võib eelmises ülesandes leitud sü. tarvitada. Rohtu suvel ja noortele porsastele antakse süüta adlibitum.

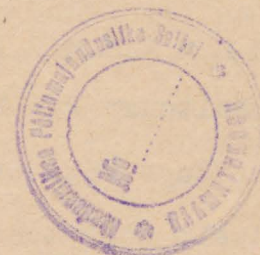
L I N N U K A S V A T U S .

kana, kalkuni, pardi ja anekasvatus.

K a n a s v a t u s. Metskanad elavad Indias ja saartel, jag. olevad 4 liiki

1. Bankiva metskana (g.Banikina)
2. Sonnerat metskana (g.Sonnerat)
3. Kahvelsaba kana (g.valitus)
4. Tseiloni kana (gallus Lafayetti)

1. Gallus Bankiva: meie kodukana viest sellest saadud, kodust. juba eelajal ajal. Nad on põlplüh värvi, Itaalia kana sarnased. Kukki pää ja kael kuld kollane, selg punakaspruun. Rind, kõht, saba mustad, Nügu, kõrvalapid punased, jalad sinised. Bankiva keha pruunika värvi, lõpused puuduvad. Ka hari peaaegu puudub. Kukki 1-1,5 kg. kana 3/5-1 kg. kergemad kui kodukana. Arad linnud. Päeval pambus. Saad

Ühesel sõbral püüdi teri. Kevadel 8-12 muna muneb kana. Kukeid laulavad sarhaselt kui kodukukk. Elavad nii plygaamias. Kodukanaga paaritades annavad suguvõimelisi järeltulijaid. Laseb taltsutada.

4. Gallus Laŕayetti. elab Tseiloni saarel. Hääli pole kodukana laadi, lühike kisa. Jalad on helepunased rind kollakas-punane, hari väike. pole suudetud seni taltsutada.

5. Gallus Sonnerati. See esineb metsikuna, keda vist neljast tükist tundma õpiti (Pierre Sonnerat õpis teda tundma). Kukeid suur hari, Naga ja kõrvalapid punased. Jalad, nokk sarvekarva, sabasuled heledad läikivad rohelised, muidu hall, selg must ja pruun. Muneb 7-10 muna. Hääli kodukanast väga erinev. Annab kodukanaga suguvõimelisi järglasi. Saab taltsutada.

3. Gallus valius. Jaava saarel. Harjate ja lõpusteta. Kukeid liht, ühetasane hari (eelmistel sakiline) Saba on horisontaalselt asetatud ja kahvlisarnaselt jaotatud. Annab ka Ban-kanaga suguvõimelisi järeltulijaid.

Kanade üld Ükski teine koduloom päris koera pole nii laialt levinud kui kanakultuur - kui ka päris elukohaga metsarahvastel on kanapidamine.

Kanade üld väga palju - üle loo. Neid raske klassifitseerida. On katsutud geograafiliselt seda teha, kuid päritolu pole kõigil teada ja ei saa ka ülevaadet (nt. muna- ja lihakana ühes rühmas, kuna nad väga erinevad)

5 Düringen jaotab kehaehituse järele: 1. Maakana, 2. Coochini, 3. Malai tüüp, päris selle veel kääbuskanad, mis siia ei kuulu. 1. jaguneb veel alassadesse. a) Liht harjaga maakana sarnased, b) roosharjaga maakana sarnased, c) roos- ja lihtharjaga 5 varvalised kanad, d) putiga maakana sarnased kanad, e) Maakana iseäralised kujud. 2. Coochini tüüp, hiiglased ja nende segakujud. 3. Malai tüüp: võitluskana. 4. Kääbuskanad: Bentami ja kääbuskanad, südakanad.

Malai tüüp: (India tüüp) Võitluskana. Kõige vanem tüüp lähemal metskanale. Keha püstiasendis, kogu munajas (munasarnane) õlgadest ja rinnast lai, tagant peenem. Kitsas horisontaalsaba. Kael pikk ja päris püstihoiduv. Pää tugev, hari ja lõpused väikesed. Jalad tugevad, kõrged. Kondikava tugev, lihasterikas, tihe sulgkate. Siia kuuluvad võitlustõud, Malai tõug, India võitluskana, Belgia ja inglise võitluskana. Tegelikult tühtsust neil pole. Vanaasti peeti kukevõitlusi. Kreeklased arutasid sellega noorsõda võitlusetunnet, oli pühendatud sõjajumalale. Praegu avalikult keelatud. Salaja peetakse laialt Inglismaal.

Maakana - Euroopa tüüp. Kehaasend on enam kaalus. Saba pole nii rippuv, moodustab seljaga nürinurga, kael lühem kui eelmisel, poognasarnane. Siia kuulub suurem osa kanade üld.

Üld kehaaju:	Munakana	Lihakana
I	I	I
	3	3
	4--	I

Coshini tüüp (Hiina tüüp) . Suur sügav rind, tagakeha lai (ruudu kuju) Selja joon kumer, siia kuuluvad 10 kõige raskeimat ja suuremat tüugu.

Pärile selle võib klassifitseerida veel otstarve järel: 1. muna, liha ja võitlus, 2. liha ja muna (majanduslikud) ning 3. ilukanad. Nii jaotab Ivanov, ka siin raske vahet teha paljude tüüpide ühte või teise klassi.

Võitlus tüüp: a) Malai võitluskanaad b) India (asiil) v.k. c) Inglis- vana ja uut tüugu võitluskanaad, d) Cornwell - India võitluskanaad

Munakanaad: a) Vahemere tüüpide rühm: 1. Itaalia, 2. Ankon, 3. Kastili, 4) Minorka, 5) Hispaania must-valge värviline ja 6) Andaluusia. b) Kesk-Euroopa rühm: 1. Hamburgi, Campiner, Poola Vene (nt. Orlovi, Pavlovi jne) Eesti maakana. c) Lõuna-Ida-Euroopa rühm: Paljaskaelised kanad - asuvad vahemere ääres - lihtsajaga maakanatüüpi, mõned ka roosharjaga. Hari ja lõpused suured. Kukk hari püst ja sekiline, keha sale, saba suur, eriti kukel, sulgkate õhuke. Kõrva- lapid valged. Siia kuuluvad esimese järgu munejad - lähevad harva hauduma.

Itaalia tüüp: Gallus Domesticus livorensis. Üleilma kuulub munakana. Ameerikas ja Inglismaal kutsutakse Leyhormiks (sellest sadamast 1853.veeti palju vilja). Ameerikas, Inglismaal ja Saksamaal edasi arendatud. Ilus saleda kehaga, elava iseloomuga, haravõitu, väikesed. Kukk 2-2,5, muna kana 1-1,5 kg. Sulgede värv: vilt: valged, kõrvid, mustad, sinised, hõbehallid, triibulised, kollased jne... Jalad kõigil paljad, 4 varvast, kollakat värvi. Kõkk kollane, tumedamatel tumedama juuga. Meil valged ja põldepõh värvilised. Muneb korralikult, pidamisel kuni 180 muna aastas (üksikud üle 300 Ameerikas) Pojad arenevad kiirelt. Mai kuu pojad munevad sügisel. Hõõd toidukasutajad. Ei lähe kergesti hauduma. Halvad omadused: annab vähe liha, seegi kuiv, õhuke sulgkate ja suur hari ja lõpused põhjustavad kibimist. Elava iseloomu tõttu hõõuvad vabadust ei taha olla kitsas ruumis.

Gallus dom. hispanicus Hispaania kana. Sarnane eelmisele välimuselt ja omaduselt, erinevad: sinikatel must jala värv ja valgetel päris valge. Maha värv on valge või hall. Sulgkattes domineerib must, on suuremad ja kõrgemajalgseid, ühem väiljenägemine. Jaguneb: 1. i n o r k a - valgenäoline hisp. kana ja andaluusia k. Minorka nimetus saarest, kust neid veeti 1835. Inglismaale. Sulgede värv: mustad, valged, kirjud. Omadused sarnased leghornile. Munevad hästi ja suuri mune 60-80 g. suuremad kui leghornid kukk 7-8 ja kana 5,5-6 n. Meil vähe ja veresuguluse taga- järjel nõrgaks jäänud, sellep. ei soovitata nii kui leghorne. Valgenäoline hisp. kana. nagu valge, kõrgemad kui min. kuidu sarnased. A n d a l u s i d : Sinikat värvi (vist saadud must x valge) Seisavad Min. ja Itaalia vahel omaduselt. Kastili ja Ankon. kanadel väike tähtsus, valged, hallid ja sinihallid, hallid mustade plekkidega.

Kesk-Euroopa rühm.

H a m b u r g i d : linamatus linnast, selle ümber peetakse. Sulgede värv: kuldhallised, hõbetäplised, kuld-hõbetriibulised, mustad, valged. Jalad sinikas hallid, kõrvalapid suured, õnnargused, valged. Tähtsus munakanaena vähem kui Vahemere rühmal. Munad väikesed (Seger) Neil on rooshari (madal lai ülemisel poolel palm ja helmeid, mis har tagapoolel lõpeb piigisarnaselt)

P o o l a t ü ü p : Mune paritolu ei tea (poll pea Ingliskeeles) Hari v sar. nane, päi suure tiheda valge tutiga. Valge tutiga min. hollandikanaks. mustad, kuid ja hõbekarvalised ja valged habemega ja habemeta. Enne itaalia kanade ilmumist olid nad kuuljad munakanaad. Nõrgema kehaehitusega.

V e n e k a n a d : Mõnesugusi kuulub siia, neil vähema tähtsusega. Orlovi kukk 10-12 ja kana 6-8 n. suurehabemega kehaehituselt tulotavad võitluskannu meele. Pavlovi d - väikesed kanad, tulotavad türgi kannu meele, suure tuti ja habemega

E e s t i n a a k a n a d : Lääri Hindreku kroonikas: "Sakslased viinud sõjajärg- gina kannu, nende kanade paritolu pole bada. On munejat tüüpi. Korraliku söötmise juures muneb rahuldavalt. Munad väikesed 50 gr. Hõõ poegade hoidja, toidukasutaja, pojad kasvavad ruttu, vastupidav ja vähemudlik. Saleda kehaga. Peenikeste luude- ga, tutiga, lihtsari, kõrvalapid valkjad. tihti punane palistus, jalad rinakad, sulad kollakas hallid, kuld või läbe kaalusega. Väikesed kanad.

Lõuna-Ida-Euroopa rühm.

Paljaskaelased: Gallus dom. med. gallus (iseäralised maakanad D) Kaeli sulgede vaba. Siebenbürgeri kanal nt. harja taga vähe sulgi. Värv: must, valge, kirju jne. Levinud Austrias, Ungaris, Rumeenias jne. Paritolu kiidaks tegemata. Korraliku toitumise juures munevad rahuldavalt (100-120) liha võrdlemisi maitsev. Kõige kuulsamad kanad on Vahemere rühmast

III Lihakanad:

1. Inglise rühm: Dorking, Sussex
2. Prantsuse rühm: Bresse, Laflèche, Haudan, Greve-Coeur, Montes.
3. Belgia rühm: Coucoude Malines, Brakel, Obants.
4. Aasia rühm: Coshin, Brahma, Longshen

IV Liha-Muna kanad (majanduslik tüüp)

1. Inglise rühm: Orfeing tüü
2. Prantsuse rühm: Feverolled
3. Ameerika rühm: Dominikani, Plymouth, Rock, Wyandottes, Rhode-Island.

V I l u k a n a d .

1. sabata, 2. kaharkanad, 3. siidkanad, 4. Jokohanad, 5. Phoenix, 6. Kumbusk. (Banton)

L I N A K A N A D :

Munevad ka rahuldavalt või hästi, kuid püürõhku liha kvali- või kvandideedile Varavalmivad. Välja arendatud inglise või Prantsusmaal. 1. Inglise rühm. D o x k i n g : Inglise rahvuslik tõug. Roomlased vist tõid sinna. Valimisel hõbe hallid. Liht- või lehmharjaga ja valged roosharjaga. Kõigil viis varvast, kõrvala- pid punased, jalad valged. Annevad palju hääd maitsevat liha. kukk 4-5 kg. kanad 3-4 kg. Üldiselt 5rn kan a.

S u s s e x : muneb parem kui eelmise (140-150)

2. P r a n t s e s e x h m . Bresse nagu Dorking, varbaid 4, mustad, val- ged. Lafleche - Hispaania ja pool kana ristlemisest kuld 10-12 kana 7-10 n. Munad suured 70 gr. Mustad, jalad tinavärvi. hari kahekorraline, kõrvalapid valged, 5rn. H a u d a n : värvilt mustad valgete täppodega, suurte tuttidega, liblikharjaga. Silma kohal 2 ribataolist lehte 90° all. Varbaid 5. kukk 7-7,5, kana 6-6,5p. 5rn. C r e v e e o u e r . 4 varvast, värvilt must, tutiga ja habemega, M a n t e s 4 varvast. Need kuuluvad kõik maakanade tüüpi. 3 B e l g i a r h m : C o c c o u - soohini tüübist. Kukulinnu sarnane, jalad heledad, sulgedega kaetud. Hm linakana, valge, maitse v liha. Belgiast veetakse palju välja. Pole nii 5rn kui eelmised. Muneb 8-9, 7-8 n. B r a k e l : see tüüpi lihamunakana. Ta on hää muneja ja annab hääd liha 2-3 kg. Värvilt hõbe ja kuld värvi. jalad sinakad, kõrvalapid valged. see tüüpi.

4. A a s i a r h m : 1. Cochini tõug, 2. Brahma, 3. Langsehan.

1. Need ei ole nii kultuurkanad, kui eelmised. Nad on hilja valmivad, Jämedamad kondid, liha päle nii hää, kui Euroopa tõugudel (cochin linn) sulgede värv kolla ne, pruun, püldpüü, must, valge. Sulgate väga paks. Jalgedel suured suled. Väli- selt nagu sulgedest kera, kaali kukk 11-13 n. kana 9-11 n. üldse üks suurem tõug. Väga astupidavad, lepiavad kitsa ruumiga. Tarvitab palju toitu, liht hari. 2. B r a h m a - saamine pole teada (vist Bramabutra) on heledaid ja tumedaid, kaela ja saba püü valgetel sulgedel tumedad vöödid. Rind, saba, kõht, mustad, muidu heledad. 11-13, 9-10 n. H e x n e s h a r i . (piik puudub) Tugevamad kui eelm. kuni 150 muna aastas (55-60g) hääd haudujad. liha parem, suured sõõjad. On Eesti olemas Raadil ja Vahil. 3. Langsehan - kehahituselt soohini tüüpi, hiinast pä- rit. kõrgejalgsed, lihthari, punased jalad. Jalad ei ole sulgedega. Mustad vanemad, hiljem tõug valge, triibulised, mõlema ristp. Kool: 10-11, 8-9 n. Vastupidava. Munevad talvel hästi, kui pole rasva, liha on hää.

IV liha muna kanad.

Need saadud euroopa ja aasia tõugude ristpaaritusel.

Plymouth - Rock gallus dom. giganteus amerieani saadud Dominicaani, Cochini ja brahma ristpaaritusel.

(Dominkaanid on suuremad määkanad (Aasia ja Vahemere vahemused) . "allid, jalad kollased, väike rooshari, hääd m. lejad talvel, hääd lihakanad 3,5,5 ; 2-3 kg. (Plymouth linn Ameerikas. Rock - valju tugeva trevisega)

P. r. hallit-ilibulised, ka heledaid ja põldpõu värvi. Jalad ja nokk kollane, nägu, kõrvalapid punased. Madal lehthari Cochini tüübist, mahukas keha, tugevad kõrged jalad, tihe sulgate. Kõige parem liha, munakana. Aklimatsub hästi. Ka viletsaid tingimusi kannab välja ja leevivad kitsaste ruumidega. Muneb kaunis hästi (160-180) pruunikad kõva koorega munad. Hääd haudujad ja pojahoidjad. Annavad hääd liha 4,5-5; 3-4 kg. Rahulik iseloom ja hää söögiisu. Kipuvad kergesti rasva minema. Vanalt kipuvad liiga hauduma. Ei hakka nii vara munema kui leghornid 7-8 kuu vanuselt. Ka pojad ei arene liiga kiirelt

Wyanette -cochini tüübist. Kohalik maakondade paaritus cochini kana. Kehaehitus nagu p. r. valged, mustad, kuld, hõbe, põldpõu ja heledad Brahma värvi. Madal rooshari kollased jalad, punane nägu ja kõrvalapid, hää majanduslik kana 3-4; 2,5-3 kg. Muneb kaunis korralikult. Meil vähe.

Rhode-Island (Osariik Ameerikas) Lühiv punased, jalad kollased, lehthari, nägu punane. Mõnel pool Eestis munevad hästi.

Ingliise rühm : Orisington cochini tüübist. Coochi poos välja arendatud 1826. sulgede värv: mustad, valged, kollased, sinikad, nägu ja kõrvalapid punased. Pl.-rock x minorca - Louchou - must.

Valge Itaalia x must Hamb. x va orfs. - valge.

must orfs. x valge ort - sinikad. 5-10 n. ; 6,5-7 n.

Prantsuse rühm. Faverillid (nimelinn) moodunud saj. teisel poolel cochini x Houdan - Brahma ristpaaritusel. Mõned loevad lihakanaks, värv: selg tume, kõht valge, ka musti ja valgeid. 5 varbalised, jalad sulgedega. Habe mega, 4-5; 3-4 kg. Muneb talvel hästi. Meil on neid (Vasulas oli) kuid nõudmine puudub.

I L U K A N A D .

Mõned sabata, teised mitmeaarsina pikkusega, kühara siidikarvaliste sulgedega. Kõhbuskenad l n on kühbusmäna-, liha- ja võitluskana. Keharaskusega võrreldes munevad hästi (munade raskus = 5-7 x keharaskus) . Munad 35-40 gr. võivad üle 100 muneida.

Muna tekkimine ja arenemine.

Hakkab arenema munasarjas (ainult pahem sari lindudel välja arenenud) Munasari on viinamarja kobara sarnane, kus rebud, mis hõbritsetud killega, selles veresoones. Rebusid 600-700 kanas mitmesugusel arenemisastmel. Kõik ei arene, vaid 75-80% saavad munadeks. Kõps rebu kukub munakaanalisse tungib spermatozoid munasse. Sp. elab 12-15 päeva munakaanalis (3 näd. peaks kuke eraldama)

Sugutatud muna läheb mõnda spiraalset munajuuti, ülemistest kaanali osadest tuleb munavalget rebu ümber. Otsades küidid, mis hoiavad rebu keskel. Muna kaanali alumistes osades tekib koor. Alumise osa laienduses jääb seisne kuai munemiseni. 15-20 tundi küib 35-40 sm pikkust kaanali. 10,37% on koore raskus, koosneb CaCO_3 , 91,2%; P_2O_5 0,8%, org. aineid 8,0%.

Koore augukesed. Tõmbis otsas 30 pro sm.² peenemas otsas 10. Värv tuleb pigmendist. Euroopa valged. Aasia pruunikad, kollakad. Inglismaal eelistati pruunikaid või kollakaid mune. Põhlt koor kaetud kihiga, mis takistab mikr.sissepääsmist, gaasid pääsevad läbi. Munavalget 55% raskusest. Kile koosneb 1 st kihist, ühe koore teine munavalge kihis. Seistes tõmbub munavalge kile kogu, tekib õhupuum, haril. tõmbis otsas. Mida värsken muna, seda vähem tühj ruum. Kui üle 10 mm. õhupuum, siis ei lubata. Munav. tekib kihtide viisi. Ühed tihedamad, nimelt keskel. Äärmised on vedelamad. Munavalge koostis: vett 85,36%; t.pot. 12,34; rasva 0,81; tuhka 0,83; muid aineid 1,23. albumin, glohielin.

Muna rebu - põhlt kaetud kihiga, kihtus: kihiline, vähemad ja kollasemad kihid, viimane on seespool. Valge kihi põhlt on iduplekk. Rebu koostis: vett 49,30%; t.pot. 16,65%; rasva 31,13; tuhka 1,53; muid 1,38. Rebu on toitvam kui munavalge.

ANATOMIAALSED MÄRKESED MUNADE JUURES.

1. Sugutatud munast ei tule poega, kui kana on rasvas ja kui kana ja kuke vahel on vähe liiga suur sugulus. Seda nimetatakse petikaks sugutuseks. Ka siis, linnud halvasti toidetud ja kui kuke kohta tuleb liiga palju kanud. Blanketkerematel 7-10, raskematel 5-6. Võib aga rohkem lubada kanu.

2. Muna rebuta, munavalgetallub ise kokku, ärrituse võib esile kutsuda müüri tõrkehake.

3. Munas enam kui üks rebu. Muna suur, rebud kerkuvad vahelkaanali. Haud ei kõlb.

4. muna valgeta, kui rebu liiga kiiresti liigub läbi kaanali. 5. ainult koor.

6. Kooreta muna - CaCO_3 puudusel, ka h/irnutamise, kukkumisel libiseb muna kiirest edasi, samuti kui kana on rasvas.

7. Kana muneb käibusmuna. Võib päevas normaalse ja käibusmuna muneada.

HAUDUMISE MÜNAD.

tulevad valida häidest kanadest. Muna peavad olema täiesti värsked, hoitud 10-12 ° s juures, puhtas ruumis, kord päevas keerata mune, et idu ümber ei kuis. Idanemise võime hoidub alal:

Hoidu aeg	Idanemine	see on normaalse alalhoiu juures.
10-12 päeva	85-100%	
13-15 "	75-85 "	
16-18 "	65-70 "	
19-20 "	50-60 "	
20-25 "	30-40 "	
26-30 "	20-25 "	

Kui munasseisab : 4-200 juures 5 päeva, on idanemise võime kadunud.

3-4 " " 5 " idu saab nurgestatud.

5-10" " " " hoidub hästi.

11-12 kütige parem hoida.

13-20 hoidub hästi. 21-30 idu nurgeneb, 31-35 idu hakkab arenema.

sureb. Muna värskust näitab õhuruum, kus on 5 mm. siis kahtlane vastu valget vaadatakse. Värske muna on vastu valget vaadatakse ühtlane kollane.

Haudumise munad peavad olema normaalse kujuga, keskmise suurusega, koor normaalse, ei tohi olla lubja rõngaid koore püki. Õhuruum peab olema tühine otsas (poja püki tekib sülgi) Haudumise munad peavad olema puhtad, muidu õhk ei pääse ligi. Mune ei tohi raputada, ega pöörutada sugulavades raput. enne sisseimist läbi) Ei saa üelda, milliseist munast tuleb kukk või milliseist kana (harilikult arvatakse, et õnnargusest munast tuleb kana) Lenn 1870. raskemast munast tuleb kukk. 1923 korraldati selle uurimiseks katsed 1132 munaga:

560 muna üle keskmise raskuse	233 kukke 45,5 %	30,5 kana 54,5 %
98 - keskmine suurus	44 " 46	54 kana 53,1 %
474 - alla keskmise raskuse	228 48,1 %	246 kana 51,9 %

Nii ei näita muna midagi.

Kanapoja arenemine munas.

Kohe pärast munarebu iduunum ja spermatoosidid ühinemist hakkab munarakk arenema. Juba munakaanalis sünnivad idulohed. Et teine arenemise järk võiks alata, on vaja teatud soojuse astmest ja kestvusest. Esimese 8 päeva jooksul on juba kõik olundid kasvamas. Munavalge muutub kohe juba esimesest päevast vesiseks. Rebu tõuseb valge püki, koore alla. Hiljem katkevad kiidid. Rebu kaotab õnnarguse kuju, valge imub läbi rebu idusse. 1. Päeval arenevad kolm idulohet täielikult välja: Ekstodermist - nahk suled, kiidid nährvid, Mesodermist - süda, veresooned, kondid, lihased suguelundid, Endodermist - kopsud ja seedimiselundid. 3. päeval tuksub juba süda 130x minutis. Kõik on märgatavad ka jäsenote alged. 4. päeval arenevad seedimiselundid, silmad muutuvad selgelt nähtavaks, ilmuvad suguelundid alged (loode 1 sm. pikk. 5. jäsened sügunevad, kõhupõlun osad hakkavad arenema. Viie päeva jooksul kõik tähtsamat alged. 6. päeval kujuneb nokk, tiivad erinevad 8.p. embryo 3 sm. suut, kael pikem. 8. p. Kõik lindudel omased tundenärgid olemas. sulgede alged täpikese näol. 20-21 p. on kanapögg täiesti välja arenenud, rebu on täiesti tarvitatud, osa tõmbub kõhus kõhukoopasse. Pistab näka õhuruumi, saab rasket õhku, teeb koore sisse augu ja rabeleb koore katki. Tekivad veel loote kehaad mis kaitsevad loodet, kest nahk väline. vesinahk ümbritseb kotisarhaselt k loodet see eritab vett. Ta tekib kahe esimese päeva jooksul, rebukott on embryo kõhu küljes ja tekib rebu ümbritsevast nahast Allantois - asialne kusepõie moodu

sub seedimiskaanali tagumisest osast. Sellesse kogunevad ainete vahetuse jäätised. Selle kaudu saab ka õhku hingamiseks.

H A U D U M I N E .

Varakevadel IV-V on kohane hauduma panna siis arenevad pojad sügiseks hästi välja. Mõned kanad ei taha vara hauduma minna, siis võib teise tüuga või kalkuni- ga katsuda haudada.

Loomulik haudumine: Pesa tuleb asetada rahulisse kohta et teised loomad ei segaks, tuuletõmmet ei tohi olla, vett auraks palju. Pesa põhja lo om. paksune mullakord, või rohukas, et munad saaksid niiskust. Müllale puhast põhku, kes- koht ei tohi olla liiga õhnes, parem tasane. Munakand ei ole häid haudujad. Soovi- tav korraga mitu kana hauduma panna. 6. päeval järelvaatus, siis saab vast loon- dada mune vähema arvu alla, kui palju mune välja tuleb. Enne proovida, kas kana tüselt haududa tahab. Munade arv oleneb arjamise suurusest. Soojus kana all 38,2-39,2°C. Kana keha t° on 41,5-42,0. Kanale peab muretseda puhast joogivett ja toitu, suplemiseks liiva. Toiduks paksu toitu, otre jne. Kana hoolitseb ise tuu- litamise ja munade kähnamise eest. Esimene järelvaatus onoskoobiga 6.päeval. Sugutamata ja surnud munad välja korjata. Haudumine kestab 21/19-23 päeva. Pojad tulevad välja kas ühel ajal või kahe päeva jooksul. Välja tulnud pojad tulevad alt ära korjata ja siis tagasi viia, kui kõik väljas. Tugev poeg tuleb ise koo- rest välja. Haudumise võrutamiseks korviga puu otsa riputada.

Kunstlik haudumine. Saab ühel ajal ja suurel hulgal poegi välja haudada Juba 3000 a. eest tarvitati kunstlikku haudumist Hiinas ja Egiptuses. Sõul selleks vastavad ahjud 1745. tegi Reamur sünnikujulise aparaadi ja ümber aetas sünniku sooja saamiseks. Praegu väga mitmesuguseid süsteeme. õhu, vesi, elektri inkubatorid õhu inkub. - soendab otse, mida saadakse põleva laambi või keevavesi reser. kaud. esilink. - munad soend. kuuma veega, mis kuumades kuumi torudes munade pääl tsirkuleerib. Elektri inkub. - pool soendab sehtli seina ja põhja, kus munad soos. Hõõs inkub. ei tohi t° olla liiga kõikum. 38,6° alguses ja lõpul 40 ümber. Üle 40 ei tohi tüüsta, 42 juures eod surevad. 38 juures veneab haudumine liiga pikale. On automaatseid regulaatoreid (näski aeterreservuaar, Satoriusse süst. juures Peab olema korralik õhupuhasustus inkubatoris, selleks õhuangud või nagu Koureka masinal on niiske liiv ja kasvav rohi, mis õhust CO₂ kõrvaldab.

Inkub. peab olema küllalt niiskust. Satoriusse peimisel on automaatne veeasuru reguleerija. Algus 40%, keskel 50% lõpul 60% ja 2 niiskel päeval 80% niiskust soos- vitav. Inkubator ei tohi tulekahjaks põhjust anda, ega õhku laambi kaudu riknuda. Peab olema lihtis ja hästi asetatav. Mune masinas tuleb keerata ja jahutada. Sator- use masinaid on laialt tarvitusel, need mitmes suuruses ja mitmest soendatavad. Elektriiga soend. kõige parem.

KANAPONGADE KASVATUS

Ka see on loomulik ja kunstlik. Vana kana ait kogutakse pojad ja hoitakse riide rübalate vahel või mujal soojas. Kui kisk pojad välja hantatud, siis vaadake, et sündikuid pole seljas. (Passia Dalmataia p. 100) Siis asetada pojad vana kana alla. Sõstmise küsimus teaduses ühe läbi tšš. ad. Esimesel 3-4-36 tunni jooksul pole mingisuguse toitu vaja. Poeg võib sünnat elada 4-5 päeva. Ka juna pole esimesel päeval larvis. Prantsuse autorite järele Sada raasukesi, muna rebu, joogiks - kooritud piim või vesi. Hiljem otsustele tulnud, et keedetud rebu pole hästi seediv. Soovitatakse tangude segu kuivtoiduna, seda antakse 2-3 päeva. Peid su iga kahe tunni tagant. 3-est päevast iga 3 tunni tagant. Korraga anda nnipalju kui palju nad sülla võuvad 20 min. jooksul. 2. sel päeval prantsel. soovitusel leivaraasukesi ja lahk piima 3-8 p. peeneks hakitud puna ühes koortega. Põlasi ha- kitud liha, haljastoitu, mineraalaineid jne. Joogiks vesi. Joogindu lillepoti alus, kus pott seer, et jagupidi sisse ei saa minna.

Ameerikas kaldatakse enam kuiva kui pehme toidu soole. toitu kergem val- mistada, seisab kauem alal, ei riku seedimist. Pehme toit aga edendab sulgede kasvumist.

S e g a t o i t m i n e . . . 3. päeval pärast vaheldamist anda kuiva ja peh- me, õhtul aga kuiva. kuni 3 . . . igapäev 5x, siis 4x. 5-6 näd. alates 3x päevas sööta, niipalju kui korraga võivad. . . Kui sööb. Tangud. 31 sünnat jätkude se- gu. Pehme toit peab olema hästi mitmekesine. kaeva odra, tatra, (rukki jahud pole häid) jahu, 1 näd. pärast ka nisu kliisid. rohelist toitu sisse hakida - noori nõgesoid. Looma- ja mineraalriist: hakitud liha, või magedat kala, värsket peent kondijahu, üle 3 g. päevas ei või noorele kondijahu anda. Vanematele 10 g. Kalamaksa õli (lebertan) teelusika täis 3 poja kohta päevas, sisaldab A, B, C vitamiine rohkesti. Kvorokki ja paksu kooritud piima vanematele poegadele. Ussid ja putukad on häid. neid saab aga ainult siis kui pojad vabalt liiguvad. Puhast liiv ja puusõe tükikesed peavad poegadel tarvitada olema. Toit peab nii kobe ole- ma, et maha langedes tükid laguneb. 2 kuu pärast võib vanakana toitu hakata andma. 3-4 g. rauavitriooni po 1 L. H o deedimise rikkis vastä.

Kui toidumise viis . . . Sõstmine nõuab vähem aega, pojad lihtsamad, pehmet toitu söövad poe liiga täis. automaat joogindu alati ees. Samuti automaat söögi- nðu, kui toit seisab. Tangud, jahu jne. võib anda eraldi kalajahu, poeg võtab, mida tahab. millal ja kuipalju tahab. Teine viis on: kus üks automaat ja segu on valmistatud, segu koosseis:

- 40% kaerajahu.
- 25% nisu kliisid.
- 10% kalajahu (trindid)
- 10% odrajahu.
- 10% nisu jahu.
- 5% sojatangud.
- 2% värvelt, soola, puustitt (3/4 A/3/3/4)

Mida mitmekesisem süg, seda parem. Ainult odratanguga ei kasva hästi. Mv. suhe 1:3 on paras. Kuni kahe kuu vanuseni antakse kuiva toitu. Soojust peab hõlpsalt olema, tühbetuult ei tohi olla. Kanapöög nõuab piisavalt puhtust, siis sureb väiksem. Niiskuse eest tuleb hoida. Kastega mitte vilja lasta. Valgust ja värsket õhku küllat, liikumise võimalust anda ja hoida vaenlaste eest. Vanaad pojad noorematest eraldi hoida, samuti kuded vanemana eraldada.

Kunstlik kasvatamine

Inkubaatorist tulnud pojad asetada alusesse sahtlisse, kuivana mõni tund - kuni 33 päev. Siis asetada kunstnade juure. Kunstnadesid soojendatakse veega, lambiga või elektriga. Kõige lihtsam kast, milles veenõu soojas veega. Soojus 30-35° esimestel päevadel kunstena, hiljem võib vähendada. Kui liig palav, siis pojal kael sirge, tiivad laieli, külmaga viituvad. Kast kaheosaline, ühes on kunstena kaga sügindatud ja liiv. Ruumi soojus peab olema 15-18° Suvel peab olema poegade aed (värk) Põõsajd varjaks, rohtu ja liiva suplemiseks peab olema.

Noorte poegade haigused.

Kõrhaigused tulevad rikkikülmad toidust, veest või külmast. Viljakahted ja kerged lubja sarnased kleepuvad klooangi (mber) võlbi surra. Tuleb klooak puhastada ja määrda punõliga siis kuivatada ja nälgutada et seedimine korda läheks.

Reumatismus - tuleb kevadel külmaga. Tuleb sooja veega jalgu pesta ja kompressi sooja saadega (mber) panna.

Luustiku nõrkus - pojad ei seisa jalul, tuleb siis, kui toidus pole mineraalaineid küllat.

Kurgussid suulaes - tulevad mustast, seismud joogiveest. Terpentini asetada sulega suulaele. Parasiidid võivad kanakahtalt üle tulla.

Kanade söötmine.

Elatis ja toodangutoit, nende suhe kanade puures pole täpselt fikseeritud. Saksaama andmetel (Roemer) 3 kg. raskuse kanale päevas:

	shv.	rasva	sisiv.
elatussöödaks	6,4 g	3,5 g	30 g
toodanguks	12-15 "	4-6,5 "	40-60 "
Düringeni järele: elamiseks	4-6 "	1-2 "	60 "
Lehmanni: Keskmises suuruses munakana (leghorn) tarvitab:			
elamiseks	4 g	35 g	kogu summas ed.toitaineid.
toodanguks	10-15 g	35 g.	

Kokku 14-19 gr. 70 gr.,

Shv. + M-v.e.a. + s.rasva 2,3 = seeditavad toitained kogusummas. Kiuollus on päris vilja jästus, sest kana ei saa sellest jagu. Toidu karve oleneb aastajast.

See muneja kane on väga lihtne - hõlmab vana ja hilja katalaastis, kummed kalunud. See kane valgib hilja õigiselt ja see aeg moodustab ruttu. Kesksele valgija kane on halb. Kana tervis avaldub: õige. Tuleb pühkida eest hooldusega. Sõltuvalt orustandusest õige.

See muneja - kane võib ka ilma kühketa muneda. Pärast kindel ei või olla, et kühk muneja arvale muneja avaldab, nagu arvatakse. Jätkatakse 10 muneja. Kui talve 10 laseb alla 0, siis muneja langeb järele. Kui õige pole, siis tervise põhku viisale ja järele muneja riputatakse, et kane sooja saaks. Vähemalt kolm korda peab sooja olema. Operatsioonides 8-10 soovitatud. Liigsoojus pole muneja suvel muneja. Ventilatsiooniga õige muneja. Ehitustööde muneja valgus. 1/10 pöördumise pinnast õige muneja. Talvel tuleb valgustada kühkidega (petrool) kui võimalik, siis elektriga. Üle 12-13 tunni ei või rann valge olla. Valguse puhul tuleb anda 15 m. ar. loe kane kohta pööras veel lihtsasti. Talve munejaandus 10-15 m. 15-20 m. isegi 30 m. Inglismaa kune 5-8 aastat. 2 rühma laguneb 15 m. kane valgustus lehtidega muneja.

	valgustatud	valgustamata.
X	383 muneja	331 muneja
XI	1895 "	1471 "
XII	1831 "	1813 "
I	1853 "	1809 "
summa	1116 muneja	

Valgustus maksis pööras 1 m. sterling, tuli 1,9 sterlingit.

Kiitakse muneja munejaandus väike. Rahutu olek vähendab munejaandust, mitte õige ajal muneja, vööred inimesed. Eluruumid õige muneja, kühvad ja sooja 1/2- 1/3 m² pöördumise pinda kanele. Kanalas 8-10 m. kane kohta. Kanala kõrgus seest 2 m. sissepoole õige kanele. Ürred õige kühk, kühkidega, muneja kühvad kühk kõrgusele 50-60 cm. vööred, 1 m. kõrgusele kühkidega. Liivavannid kühv 1/10. Sõltuvalt ja joogivannid kühv, et kane jalgidega sisse ei saa. Kontrollipend.

MUNEJA HOOLDUSVÄNNID.

Parva tekitada püsiliste lühikese kestusega kühvad. Kõrguse andmed: 1- juulil seisma pühkida muneja, kühvi 6 kune.

1. hoitud sooja - kühk kühvad,
2. pühkida kühvad 30- "
3. saliteid ja gly. lase 30 "
4. Sooja kühvad 70 "
5. kühvad hoitud 10 "
6. Parafiniga kühvad 70 "
7. kühv. vöö 10-15 sek. kühvad 30- kühvad.

siiski või pipratera provantsilise kastetud, et seedimist korraldada, siis hakid
tud muna. Siisega muna võib küüda. Iga küüda tunni tagant sööda 1 muna. Vastu-
tele haljastatava peeneks hakitud või anda muna. Piisab loivarannakoodi loote-
kasta, tarta, odra tangu võib anda. 3 muna. Yummalit võib anda niiskelisel, 3 muna.
Võib vana kalkuniga vilja lasta ja kartulaid anda. Minusoidid, puidid ja vähe
Naši-i peavad pojad muna.

Tähtsamat tšud: 1. Amerika brooke kalkun, kõige enam levinud, kumma,
leplik ja suur ja suur, annab palju liha. Isa kaalub kuni 40 n. ema ligi 30 n.
2. 4. ehk inglise kalkun, isa 35 naela. 3. Valge või Virginia kalkun, ema suur
kui teine.

VEELISE KASVATUS.

A m e d ja p a r d i e : Amedid peeti juba Egiptuses, Roomas, kreekas, Hiinas
vint kõige varem kodustatud. Annab liha, rasva, sulgi, udasulgi, maku ja maku.
Hoodus mül, kus veed üle ajutavad rohumad. Kõik ei karene me väljastatetel hästi
sisse vesi kumab väljastatetel ära. Hästi sööda pole tavaliselt, Amerikas ja Venemaal
kasvatatakse laialdelt rohumad, ema söda noid (Venemaal 3 miljonit kuldust ja
ost peeti vilja) Amer. Virginias kasvatati noid tihti sulgede pärast. Sulgi
kihtiti 3x korda. 500 g suab sulgi kastet (100 g udasulgi) isa naku tarvitati
omalaial peedaks, prantelased tarvit. maku, mis kaalub kuni 4 n. exilishe
toiduks. Heil kasvab liha ja sulgede saamiseks.

Tähtsamat tšud: 1. Toulousei ani, 2. Hadoni ani. 1 - pärit Prantsusmaalt heil,
saga metagid, annab palju liha ja rasva, kaalub 12-15 kg. Igi 4 n. kasvab 8x6
kusselt juba 6-8,6 kg. raskuseks, tähtis kiire kasv. Muneb vilja hästi, 10-12 muna
kastet, muna suured, 300 g. tihti rasked. See ani ei taha hästi hoiduda. Noid
kaste serti: lotiga ja lotita. Sama kasvab ja mül annavad kodulindudest emad
kõige rohkem talu.

Hadoni ani pärit Saksaamaalt, ema suur peenega, muneb ka hästi suured muna
parem hoidaja, sulgede värv valge, noid vilhas kasvatatakse.

3. Pommerni ani - vilhas, kaalub kuni 12 kg, muneb vilja 10-15 muna, 100-200g
Haudub hästi, värvilt valged ja hallid

Itaalia, Hiina jne. emad pole tähtsad.

Venema emad kasvatatud. on lihtis. Savel otsevad ise toitu, talvel heksid,
kliid, keed. kartul jahu. Haudumise operandid sagedased. Muna ei tuleb vähe peegil
pähjus vereaugulus, ema rasvas, isa liiga lühia ja kaste palju emasid, peake
olama 4-6. Paaritamine kiirel maal, peake süüdistada vee, liig noored sugasid (alla
3 a) munaõega mitte õige imberkiline, muna mused, või pummitatavalla alla.

Isa muna peab hoidma, poeg ei saa vilja. Muna tuleks nii sööda 12-16 päev
vast alates. Metami tuleb värja peale. Kui muna seos kumast naga, võib midagi

Vanu 24 - 36 t. toitu ei anta. Makitud nana, haljas rahi, teisel päeval värg leib, , nimeküllid jne. 2 t. tagant sõuta eelalga. Vee päle enne näd. ei lasta. 3-4 kuud liiselt võib sugulinnud välja valida. Ei tunne tihti sugupoolte vahet, isä kõrgem, pikema keelaga, hääli kriiskavam. Nalili panna massorine ja kumme sellega sugulinnud välja. Kui naabri isamaa võtab omaks, siis ema, mida aga isa. Nunnadine vabalt, või pausides, mis nii kitsas, et kui taker pöörata ei saa. Vabalt või nunnadine pressitakse sõut pagudesse, kui ise ei sõu (sõutakse nanna) 3-4 näd. nunnad tekke. 6-8 kuused pojad nunnadiseks. Enne tapmist ei tohi 24 t. jookkul sõutal. Tapetakse koka pülit. Suled keevalt kühkuda, haav hädikaga pesta.

PARDIKASVATUS.

Kasulik sõlt, kas saured keetavad, et ta suval toitu otsiks, tarvitab väga palju toitu. Palju ühist anekasvatusega (muna mikitada) Poegadel toitmine sarbana Pardi poegkannis leplik, 6-10 näd. valgevad, siis hää nunnad hakata.

Päritasand : 1. Pekingi part - kaalub 6-7 n. pärit Hiinast, hää liha, muneb kuni 60 muna 60-70 g. Enne valginist võib künn alt kühkuda valgeid nunnadeks. Halvad haudajad, valged värvi valge, kollaka jumega. Cime olemas. 2. Hõuani - Prantsuse maalt, pojad äärmiselt, munevad suurti, muneb 12 n. liha hää, värv naga metapardil. 3. India jooksupart - hää muneja - 150 muna aastas keskmiselt. Liha annab vähe, kaalub 4 n. Part tahab vabadust. Neli on isad värvi valge, või pruun valget kirja.

LAMBASVATUS.

Kirjandus:

1. J. Heyne: "Schafzucht" (Thaar Bibliothek)
2. " Die Wollkunde.
3. Maya Vohlmann "Lamm"
4. Kile"ovi: "ovtsirodstvo.

Lambad : (võimalikult naba järel)

- I Lühikeselised: 1) Pohjamaa lammad,
2) Soovi lammad,
3) Nanna "
4) Ida-Prisi lammad. - *pümel*

- II Suure kera lammad: (karjuvid) : 1) Kirgisi,
2) Kalinski,
3) Tagakaukasus

- III Reovaseelised: 1) Karakulilambad,
2) Koukasus,
3) Melitsch jne.

- IV Pikaselised: 1. Bessarabia "Tauschi"

2. Taigaia

3. Igglialambad: a) Pikavillased: Leicester, Lincoln, Corriedale, March 1. b) Lühivillased: Southdown, Shropshire, Oxforddown, Hampshiredown.

4. Merino.

X Lühisabalised: 10-13 sabalvili, saba hõred. karvadega kaetud. Tervate püst kõrvadega, oinad sarvedega, uted mudid. Skandinaavias, Islandis, Venemaal, Eestis, Saksamaal levinud.

Eesti ja Soome lammastel kuulub põhjamaa lühisabalistest hulka, nende raskus lammastel 20-25 kg. oinas 50 kg. Valged ja hallid, ka mustad. Eksteriöör: päh vili, profiil nõgas, oinad sarved, lambal harva. Kaal pikavillast suure, selg nõgas. Sageli keha nõrgalt arenenud. Tihti X jalga seismad. Vill ebadüüline. 1,5-2 kg. aastane tootang. Iseloomult erk ja arg. Sigivus suur, tihti 2-3 talle.

Romani lammastel: Samanimelises maakonnas Jaroslavi kubermangus, kuulub suure siguvuse poolest, harilikult 3-4 talle, annab häid kasuka nahka, sama suur kui Eesti lammastel.

Soome lammad: Eestis ja Saksamaal. Kuuluvad vähendulikkuse poolest. Vill päh, kare, pikk 1,75-3,5 n. aastane. Väikesed valged, hallid, must päh.

Ida-Friisi lammastel on kuulub piimast. 400-700 kg. piima aastas, pähle talis imetamise (100 kg) Päevas 3x3 l. pähle võrutamisest.

Lamba piima koostis:	vett	81,5 %
	rasva	7,0 %
	kaseiini	4,3 %
	Alb-ja gl. l. a	%
	Piima suhk. 6,0 %	
	Tuhk, min. 0,0, 0 %	

Annab 3-9 n. villa aastas, oinad kuni 15 n. Päh ülesanne piima-tootang.

Sigivus hästi stalle harilik, annab 3 kuni 1. Suurus ütt 140-180, oinas 150-250 n. Nüdi, valge villaga. Harjunud k'ä toiduga ja karjamaaga. Soomes pole aklimatiseerunud.

II Rasvakera lammad - Kuulagi pool saba suured rasva padjad 10-15 n. kere kaal. Venemaal oinas 5-6 puuda. Hallid, valged, mustad. Lõunapool vastupidavad. Põhjapool ei lähe hästi. Peetakse rasva ja liha pähast.

III. Rasvasabalised & Levinud L. Aasias, Aafrikas, Lõuna ja Ida Euroopas. Saba ümber paks rasva kord. Saba raskus kuni 1/4 kogu lamba raskusest. 4-5 puuda lamba raskus, oinad 7-8 pd. Villa annab 3-6 n.

Karakuli lammastel: Turkestaniist (kara - hul - mis ras) Kuuluvad oma nahkade poolest. Hoored talled pähle sündimist 3-3 pü tapetakse, siis nahk kõige ilusam kühar lühiv. Pärast kaob küharus. 1,5 milj. talle nahka veetakse aastas Nahharast villi ja Pärast lõpetakse lambaid 3-7 n. villa aastas. 2,5-3,5 pd. kaaluvad. Pihad, laiad rippuvad kõrvad, pikk kuni päh, kõrged jalad, saba pikk, ülemine ots rasvane, Sra - ei aklimatiseeru.

Kalitech - Krimmi poolsaarel. Tallid 3-4 kuni, siis lähevad pruunide.

IV P i k a s s b a l i s e d : Pikk kõhn naba 15-20 kuni, villaga naba kaetud
Inglise, Merino ja Vene lambad. Sigaria lammast levinud Bessarabias, samuti
Merinoga (Tsch) Hla piimalammast Bessarabias, annavad 30 n. juustu, villa
0 4-5 no annas. K a r i a p a : Kõige kumilemad peenvilla lambad. Noid 3-4 tüüpi
a) elektoraal, 2. Negretti, ja 3. Rambouillet.

Pärit Hispaaniast (Merino = kabaner) Suht veeti igasoo kultuurriiki. Igalt pool
ei aklimatiseerunud, nt. Inglismaal annas vill karedamaks. Kasp. valitsustest
lambakasvatust. Keskmine suurusega 30-40 kg. Vill peenike, käharat 1-1,5 n. annas.

Negretti - Aust: - tugev, terve, annab anna hilla. Nohk voldilise, nollitõu
pole vill enam ühtlane.

Elektoraal lammast - Saksa maal, 40 kg. raske. Prantsusmaal mõlana valmiste risti-
tamisel annad.

Rambouillet - lihalammast 40 - 50 kg. raske.

Inglise lambad : - sejandi teisel poolal tekkis mõne villa järele, mille
peensuselõhnud onas tähtis, vabrikute arendamise tõttu. Australlia vill ujutas Eur-
tura üle. Inglismaal hakati lihalambale rõhku panema. Saksa vill hakkas sellise
rõhku panema ja peenvilla lamba kasvatus läks igalpool tagurpidi. 84 tüüpi arendas-
tud 1911.

Whitened tüüpi: L e i t s e s t e r - 100 kg. raske, villa 3-4 kg. villa
pikkus kuni 15 n. varavalmiv, liha väga rasvane (liiga)

Lancelin : 75 kg. villa kuni 6 kg. - raske.

Westvold - 80 kg. villa 4 kg. r. - rasvane. See aklim. hästi. Noid
Whitened tüüpi. Inglismaal vastupidavamad. Rouliist toodi noid Ingl.
tüüpe 3. Oxfordowne, shewiot ja schrepschire.
Need levinud peijudes riiges: Saksa, Rootsi, Soome, Vene, Australlia, Amee-
rikas. Keskmine jne.

Tallinna lambakasvatuse koosseisul loeti parimaks Schrepschire tüüpi, esind
tüüpide ristpaaritusest Inglismaal. 60 kg. Valge vill (nina, kõrvad, jalad tumed)
Pda lühike kaetud villaga, nudi. Kõrvad väikesed, mustad. Rind lai õlgi. Selg lai
tagakõha ja jalad hästi arenenud. Iseloom vaikne. Vill koostise pihkusega ja
hõlpsusega, katab tarvalt kaha, 3-4 kg. annas. Hõlpsuse ja sigivuse hõl. Põlvad
võtab 1/3 n. juure.

Oxfordowne - Kõige suurem ingl. lammast, muumataki sadavilksõnnand kilo. 4kg.
villa, väliselt tuleb kolmest meele. Tõukiline muum lammast, mõndalik.

Shewiot - see pille Inglismaa Ameerikas, Rootsis, Soomes, onas naitõu samer
ok. 60 kg. Villa 3 kg. annas. Liha maitsev, vastupidavus, milled nina muut, nuid
valge.

Schrepschire - villa 2 kg. si ole onas kumilemad.

L A M B A V I L L .

Lamba ilu on kaetud kaheksa karvadega, peitekarvad ja vill. . Peitekarvad esinevad jalgadel ja pääl. . Nad on kaetud õhukeses nahaga - epiteeliumiga pili teine kiht on cortex, kõrgkiht, selles asub karva pigment. Korvakarvas on niiskust 12-13% . Kolmas kiht moodab pili (õhva) harilikult ei sarnane. Villa karval püsib see kiht. Karvad kasvavad päris nahas.

Kõige loomulikum on valge või helekollane rasvahigi. Garbasseid villu on kõige kergem pesta, sest rasva higi sulab kergesti. pruunikas ja roheline rasvahigi halvab. Rasvahigi õhustab villakarvad suladeks. Selged on õhustatud villa lakaarteks, kaared moodustavad villa kasuka.

Villa hindamisel võetakse arvesse: villa tihedus, pikkus, paksus, peenuse ja lõikivus. Villa tihedus oleb tihed, peenest villal on tihedam. Karadavil lisel 1cm² keha pinna kohta 7-18 karva, peenest villal 64-68 karva. Kohtades, kus vill kõige tihedam, on villa väärtus kõige suurem.

Villa peenusest määratakse lõikivike järele mikroonides.

Hea kvaliteediga merino lambal 12,685 - 15,284 u.

halva " " " 35,584 - 40,832 u.

karvsa villaga lambal 76,188 - 83,277 u.

Villa peenusest määratakse Eiroonetriga. Villa peenusest võib hinnata ka karva loogelise järele: mida peenem vill, seda loogelisem I nn. kohta

13 looka või		super	super electa
11-12,8 "		super	"
9-11 "			electa.
8-9			prima I
7-8			" II
6,5-7,4			secunda I
5,5-6,2			secunda II
4-5			tertia
3-4			quarta

Hea villal on loogad õhtlased, tahakse vahet kõrgete, ülikõrgete ja lase date lookade vahel.

Villa pikkus ja kõrgus. pikkuse all tuleb mõista sirgeks tõmmatud karva pikkust, esimese 9 kuu jooksul päris niitist, kasvab vill kõige kiiremini. Kõige suurem oktoobrikuul, kõige vähe märtsis. Kalevi vabrikand sorteerivad kõrguse järele:

	kõrgus	pikkus.
Leitsesteri vill	28,0 cm.	31,0 cm. (1 a. karv)
lameleogeline Lompshire "	2,5 "	12,0
Kalevi vill	4,0	6,5
Ülikõrge loogeline kalevi vill	2,8	5,0

Hea vill peab olema paks, peenuse, tugev. Abras võib tulla nõrgest nõrgest misest. Parem on valge ja tumes lühike vill. Kõige parem vill kasvab külgedel j.

labadel, II kaela külgedel, III seljal, turjal, laudel laudjal. IV. pütsadel, V kaela peal, ja all, jalgadel põlpool põlvi. Vi. pöö künnalune ja rind, VII jalgadel allpool põlvi.

Arvatakse, et sagedane niitmine suurendab villa saki. Harilikult niidetakse 2 x aastas. Kui vill vabrikutesse viiakse, siis võib mõni päev varem pesta (vee soojus 120°) Heyne rõhutab ekstensiivri juures:

Kaela, pöö ja rind. Kael peaks olema sirgjooneliselt üleminev seljalõnga ühinema hästi kehaga. Kael keskmise pikkusega. Pöö peaks olema kooskõlas kehaga. Pikk kitsas pöö on üliarvumise tunnus.

Lamba on teiste lammastega võrreldes (võr. kōht. kehakõhituse) peab olema homogeenne. Meine (arvates) järele villa lammaste kõrgus: pikkus = 12:12, liha lammastel " " = 12:16

Naht peaks olema peenike, elastne. Kehakõhitusel tuleb rõhku panna eriti esialoomade valikul. Enne 1,5 aastat pole soovitatav suguloomaks kasutada. Jääre kohta arvatakse 60 - 60 lammast.

Süstmine: Kellneri j. tarvitab 100 kg. eluskaali kohta.

	kuivaine.	rasv.	uv.	sh.
suured tõud	1,8 - 2,4 kg.	100 g	0,83	1,2
vähikesed "	2,0 - 2,6 "	120 "	0,80	1,3
nuumalambad	2,4 - 3,2 "	120 "	1,45	2,6

Lamba süstmise odavamaks muutmise. peavad olema hääd, kuivad karjamaad. Võib ka põldudel karjatada, edasitõetatavates aedades. 6-8 lambale jätkeb päevas 12m² pind.

Kui ainult heinu süstetakse, siis antakse neid 1-2 kg. päevas. Sellest võib 1/3 kg. asetada suvilja põhuga. Lammastele võib valmistada ka loheheina. Leheheina koostis:

	rasv.	uv.	H-v.a.a	1 sh.
toored lehed	8,7%	2,3%	16,1%	4 kg.
kuivatatud "	5,2%	4,8%	31,2	2 kg.

Süsta mitmekesistamiseks võib anda 2-3 kg. juurvilja päevas. Jämesõttadest on kõige parem segavilja jahu. Seda antakse päevas 0,2 - 0,5 kg.

Lammastel peab saadaval olema Na Cl.

KIRJANDUS SEAKASVATUSES:

1. Lehrbuch d. Schweinsucht

(Magistri) Dr. Fr. Detewetler und K. Müller

Dr. W. Pforter.

2. x Rohdes Schweinsucht H. Schmidt. ; Tähtsuse kohta Nils-Bansson.

3. Meyer : Schweinsucht - Thar Bibliothek.

4. Römer : Praktische Schweinsucht.

